

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Karjeros Edukologijos magistrantūros studijų studentė
Jurgita Steckienė

**Profesinio konsultavimo situacijos
ir poreikio profesinėse mokyklose analizė**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
doc. dr. I. Gailienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalusJurgita Steckienė
(studento parašas)

SANTRAUKA

Magistro darbas „Profesinio konsultavimo situacijos ir poreikio profesinėse mokyklose analizė“ parengtas 2010 metais. Darbo autorė Jurgita Steckienė

Darbe keltos tokios hipotezės: 1. Tikėtina, kas profesinėse mokyklose atsiskleis nepakankamo moksleivių profesinio sąmoningumo situacija, reikalaujanti labiau kryptingo ir tikslingo profesinio konsultavimo; 2. Profesinių mokyklų pedagogai, nors ir pripažįsta moksleivių profesinio konsultavimo poreikį, tačiau patys dar nėra pakankamai pasirengę atlikti šią veiklą.

Tyrimo tikslas: Atskleisti profesinės mokyklos moksleivių ir pedagogų požiūrį į profesinio konsultavimo situaciją profesinėje mokykloje, išsiaiškinti profesinio konsultavimo poreikį.

Tiksliui pasiekti keliami uždaviniai: 1) Teoriniu lygmeniu aptarti profesinio konsultavimo sampratą; edukologinius ir psichologinius profesinio konsultavimo pagrindus; pateikti profesinio konsultavimo sistemą respublikoje; 2) Išsiaiškinti, kaip moksleiviai supranta profesijos esmę, kokio pobūdžio jų profesijos rinkimosi motyvacija ir koks jų pasitenkinimas savo pasirinkta profesija, profesinio konsultavimo ypatumus profesinėse mokyklose; 2) Nagrinėti moksleivių nuomonę apie profesinio konsultavimo reikalingumą ir jo efektyvumą profesinėje mokykloje; 3) Išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie profesinio konsultavimo efektyvumą lemiančius veiksnius profesinėje mokykloje; profesinio konsultavimo efektyvumo ir reikalingumo bei naudingumo profesinėse mokyklose; 4) Nagrinėti pedagogų nuomonę apie profesinio konsultavimo naudingumą ir reikalingumą profesinėse mokyklose; atskleisti profesinių mokyklų pedagogų tobulinimosi profesinio konsultavimo srityje kryptis ir būdus.

Atlikus tyrimą gautos išvados: keltos darbe hipotezės pasitvirtino, todėl galima teigti, kad profesinėse mokyklose besimokančių moksleivių dar nepakankama profesinio sąmoningumo situacija. Todėl yra reikalingas labiau kryptingas ir tikslingas profesinio konsultavimo. Profesinių mokyklų pedagogai, nors ir pripažįsta moksleivių profesinio konsultavimo poreikį, tačiau patys dar nėra tinkamai pasirengę atlikti šią veiklą.

Profesinėje mokykloje, kurioje buvo atliktas tyrimas, yra vykdoma profesinio konsultavimo veikla, tačiau kol kas ji nėra labai palankiai vertinama mokyklos auklėtinių. Tačiau tikėtina, kad tai yra dėl to, jog šioje srityje vyksta įvairūs pokyčiai ir profesiniam orientavimui ir konsultavimui yra skiriamas vis didesnis dėmesys.

SUMMARY

Master's degree work „The analysis of situations in professional consulting and it's requirement in Professional schools“ is made in 2010. The author is Jurgita Steckiene.

Some hypothesis was created: 1.It's possible for professional schools to show the situation of students' insufficient professional consciousness, which demands for more purposeful professional consulting; 2. Although professional school teachers admit the necessity of professional consulting,they aren't ready enough to carry out this activity.

The aim of investigation is to reveal the stadpoint of professional schools' students and teachers' to the situation of professional consulting, to elucidate the necessity of professional consulting.

Some objects were raised to reach this aim: 1)To discuss the conception of professional consulting in theoretical way; educational and psychological basement of professional consulting; 2) To elucidate students' understanding the essence of profession, what is the motivation of their choise , are they satisfied with it and with the professional consulting in their schools; 3) To analyse the students' opinion on the necessity of professional consulting and it's efficiency in professional schools; 4) To elucidate the teachers' opinion on factors which settle the efficiency of professional consulting, also the opinion on how necessary, useful and effective professional consulting in professional schools is;5) To investigate the teachers' opinion on the advantages and necessity of professional consulting; to reveal the means and trend of improvement in the sphere of professional consulting.

Some conclusion was carried out after the investigation: the hypothesis proved to be correct, that's why it's possible to declare the situation of insufficient professional consciousness. That's why more purposeful and more directional professional consulting is necessary. Teachers of proffessional schools apprehend the necessity of professional consulting, but they are not ready to carry out this activity properly.

In professional school where this investigation was carried out, the activity of professional consulting is fulfilled. This activity isn't properly valued by the students of this school though. However , the possible reason of this is different alternation in this sphere and more attention is paid on professional orientation and consulting

TURINYS

SANTRAUKA	1
SUMMARY	2
ĮVADAS.....	4
1. PROFESINIO KONSULTAVIMO MOKSLINĖS INTERPRETACIJOS LITERATŪROJE	
1.1. Profesinio konsultavimo samprata.....	8
1.2. Profesinio konsultavimo edukologiniai ir psichologiniai aspektai	12
1.3. Profesinio švietimo ir konsultavimo sistemos ypatumai Lietuvoje.....	14
2. PROFESINIO KONSULTAVIMO PROFESINĖSE MOKYKLOSE YPATUMAI	
2.1. Profesinio mokymo(SI) samprata.....	26
2.2. Profesinio konsultavimo mokymo įstaigose specifika.....	29
3. PROFESINIO KONSULTAVIMO SITUACIJOS IR POREIKIO PROFESINĖSE MOKYKLOSE EMPIRINIS TYRIMAS	
3.1. Tyrimo metodologija ir imties charakteristika.....	36
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė.....	37
3.2.1. Profesinės mokyklos moksleivių požiūrio į savo profesiją ir į profesinį konsultavimą analizė.....	37
3.2.2. Pedagogų, dirbančių profesinėje mokykloje, profesinio konsultavimo situacijos bei poreikio vertinimas.....	48
IŠVADOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	58
PRIEDAI	

IVADAS

Profesinis moksleivių švietimas nėra visiškai nauja veikla. Šiuolaikiniai ekonominiai santykiai, nauji rinkos dėsniai reikalauja naujo požiūrio į jį.

Organizuojant ir vykdant profesinį moksleivių švietimą būtina atsižvelgti ir į asmeninius moksleivio gebėjimus, asmenybės brandos lygį, ir į išorinius veiksnius – profesijos paklausą rinkoje, profesijos perspektyvas ir pan. Veiklos erdvės yra pakankamai plačios, o pats profesinis švietimas arba konsultavimas yra sudėtingo ugdymo proceso neatskiriamas komponentas ir trunka ilgą laiką.

Problemos aktualumas. Vaiko profesinis interesas turi tris lygmenis: vartotojo, veikėjo ir specialųjį profesinį. Šie lygmenys apima asmens interesų formavimąsi nuo žmogaus gimimo iki brandos. Profesinis švietimas susijęs ne tik su profesijos pasirinkimu, bet ir ugdo tam tikras asmenybines savybes, kurios praverčia profesinėje ar darbinėje karjeroje. Tad galima paaiškinti kai kuriuos profesinio švietimo veiklos kryptis ir tikslus: galimybių ir pasiekimų santykio vertinimą, informavimą apie profesijas, skatinimą planuoti ateitį ir siekti užsibrėžtų tikslų. Profesinio švietimo ir konsultavimo, tikslai nėra išskiriami nuo bendrų ugdymo institucijų tikslų, tai yra vieni kitus „perdengiantys“ ar papildantys veiksniai.

Todėl vienas svarbiausių kiekvienos mokyklos uždavinių – padėti moksleiviui pasirinkti tinkamiausią jo polinkius, interesus ir gabumus atitinkantį ugdymo kelią, sudaryti pagrįstą nuomonę dėl jam tinkamiausios profesinės veiklos. Profesinės mokyklos moksleiviai jau pasirinkę savo profesiją, tačiau besikeičiančios darbo sąlygos ir keliama nauji reikalavimai atliekamam darbui įtakoja profesiniams pokyčiams, todėl ir profesinėse mokyklose yra reikalingas kryptingas profesinis konsultavimas.

Ypatingai tai svarbu profesinėse mokyklose, kadangi į jas moksleiviai patenka su menku žinių apie savo būsimą profesiją bagažu, nes bendrojo lavinimo mokyklose profesinis konsultavimas dar nėra pakankamai išvystyta veikla, o ypač turint mintyje žemesnių klasių mokinius, be to profesines mokyklas dažnai pasirenka tie moksleiviai, kuriems bendrojo lavinimo mokyklose mokytis buvo per sunku. Todėl šiame etape labai svarbus profesinis konsultavimas ir švietimas, kad moksleivis suvoktų, kiek naudinga jo pasirinkta specialybė darbo rinkai, kaip jis galės ją pasinaudoti savo darbinėje veikloje. Taip pat galima teigti, kad profesinėje mokykloje besimokantys moksleiviai ne būtinai turi tapti tik darbininkišką profesiją atstovais, jiems yra sudaromos galimybės mokytis toliau ir siekti aukštojo išsilavinimo.

Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo „Jaunuolio, atėjusio mokytis į profesines mokyklas, tokio pasirinkimo motyvai bei tolesnio mokymosi planai ir galimybės“ (2005) rezultatai parodė, kad mokinių požiūris į profesinį mokymą pasikeičia, kai jie patys pradeda

mokyti profesinėse mokyklose. Tačiau realybė tokia, kad tik labai nedidelė dalis baigusių profesines mokyklas tęsia studijas aukštesiose mokyklose (2007 m. įstojusieji į kolegijas sudarė tik 4,7 proc., į universitetus – tik 1 proc.). Tai rodo, kad egzistuoja vidinės socialinės ekonominės bei psichologinės šio reiškinio priežastys. Galima prognozuoti, kad tokį neapsisprendimą lemia abejonės dėl galimybių gerai išlaikyti valstybinius egzaminus ir tinkamai pasirengti tęsti studijas aukštojoje mokykloje. Atgraso ir nemažas mokestis už studijas. Profesinėse mokyklose daugiausiai mokosi vaikai iš mažesnes pajamas gaunančių šeimų. Tėvų ribotos galimybės finansiškai paremti vaikų studijas aukštojoje mokykloje gerokai lemia ir apsunkina jų pasirinkimą. Profesinių mokyklų mokytojai, vertindami stojimo į profesines mokyklas motyvus, nurodo daugiau pragmatinius motyvus. Tai savo ruožtu parodo pedagogų požiūrį į besimokančiuosius profesinėje mokykloje. Jų nuomone, pasirinkę praktišką profesiją, moksleiviai galės greičiau susikurti gerovę, todėl didesnių polėkių ir tolesnių studijų ambicijų iš jų per daug nesitikima. Be to, kaip visuomenė, taip ir daugelis profesinių mokyklų pedagogų nemano, kad profesinis mokymas turi būti aukštos kvalifikacijos darbuotojų rengimas. Vis dar gajus sovietmečiu suformuotas suvokimas ir profesinių mokyklų įvaizdis, jog profesinės mokyklos skirtos tik „atsilikėlių“, žemesnio lygio žmonių mokymui ir buvo tarsi bausmė į jas išstumiamiems vaikams, negalėjusiems pabaigti vidurinės mokyklos.

Darbo mokslinis naujumas. Profesinio pasirinkimo klausimus aptarė ir analizavo daugelis užsienio ir Lietuvos pedagogų, psichologų. Kaip teigia R. Kučinskienė (1996), jau nuo Platono laikų yra svarbios profesinės atrankos, profesiografijos, profesinio informavimo ir konsultavimo problemos. XX a. pradžioje buvo pradėti žmonių tinkamumo darbui tyrimai bei profesinės atrankos analizės (F. Teiloras, S. Tompsonas, G. Miunsterbergas ir kt.) Vėliau buvo ruošiami asmenybės sugebėjimų testai: (T. Baumgartenas, P. Lazersfeldo, A. Hutas, H. Graselas ir kt.) D. Siuperis įvedė karjeros terminą, Dž. Holando sukurta profesijos pasirinkimo teorija (1973). Ši teorija yra taikoma ir šiuolaikinėje praktikoje. Buvusioje Sovietų Sąjungoje profesinio parengimo srityje buvo žymūs savo darbais I. Nazimovas, V. Bogdanovas, V. Žukovskaja, J. Žukovas, A. Osnickis, No. Samoukina ir kt. Lietuvoje profesinio pasirinkimo tyrimai tapo aktualūs nuo 1918 metų atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Pirmasis profesinio pasirengimų tyrimų ėmėsi J. Vabalas – Gudaitis, vėliau J. Blažys, J. Laužikas, V. Lazersonas, J. Šimkus, A. Gučas, L. Jovaiša, S. Kregždė, D. Beresnevičienė, V. Rimkevičienė ir kt. Pastaruoju metu profesinio pasirengimo ir orientavimo bei konsultavimo tyrimai yra atliekami ir jų rezultatai pateikiami moksliniuose leidiniuose. Tai K. Pukelis, D. Garnienė (2003), K. Juraitė, R. Laužackas, K. Pukelis (2003), J. Reingardienė, A. Zdanavičius (2003), J. Valiulienė (2007). Šio darbo mokslinis naujumas pasižymi tuo, kad dauguma specialistų nagrinėja bendrojo lavinimo mokyklose vykdomo profesinio

konsultavimo problemas, tačiau mokslininkai skiria dar mažai dėmesio profesinių mokyklų kontingentui.

Problema. Todėl galima teigti, kad profesinis pasirinkimas ir jį formuojantys veiksniai yra plačiai aptarti mokslinėje literatūroje. Tačiau pastebimas atskirų tyrimų ir mokslinių straipsnių apie profesinį konsultavimą ir švietimą profesinėse mokyklose trūkumas. Profesinis konsultavimas kaip mokslinė problema nėra nei nauja, nei aktualesnė už kitas. Tačiau pastaruoju metu ji iškyla naujame kontekste, kai seniai pripažintas profesinis konsultavimas suvokiamas nuolatinėje nesibaigiančioje žmogaus sąveikoje su veiklos ir profesijų pasauliu ir padeda spręsti naujo reiškinio visuomenėje - karjeros projektavimo uždavinius.

Taigi galima formuluoti problemą: kokia profesinio konsultavimo situacija Lietuvos profesinėse mokyklose, koks profesinio konsultavimo poreikis jose, kaip reikėtų organizuoti profesinį konsultavimą ir švietimą, kad profesinių mokyklų moksleiviai tinkamai pasirengtu darbinei karjerai bei tinkamai pasirengtų prisitaikymui darbo rinkai ir gebėtų planuoti savo karjerą.

Tyrimo objektas: Profesinio konsultavimo SITUACIJA IR poreikis profesinėse mokyklose.

Tyrimo hipotezės:

1. Tikėtina, kas profesinėse mokyklose atsiskleis nepakankamo moksleivių profesinio sąmoningumo situacija, reikalaujanti labiau kryptingo ir tikslingo profesinio konsultavimo;
2. Profesinių mokyklų pedagogai, nors ir pripažįsta moksleivių profesinio konsultavimo poreikį, tačiau patys dar nėra pakankamai pasirengę atlikti šią veiklą.

Tyrimo tikslas: Atskleisti profesinės mokyklos moksleivių ir pedagogų požiūrį į profesinio konsultavimo situaciją profesinėje mokykloje, išsiaiškinti profesinio konsultavimo poreikį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriniu lygmeniu aptarti profesinio konsultavimo sampratą; edukologinius ir psichologinius profesinio konsultavimo pagrindus; pateikti profesinio konsultavimo sistemą respublikoje;
2. Išsiaiškinti, kaip moksleiviai supranta profesijos esmę, kokio pobūdžio jų profesijos rinkimosi motyvacija ir koks jų pasitenkinimas savo pasirinkta profesija, profesinio konsultavimo ypatumus profesinėse mokyklose;
3. Nagrinėti moksleivių nuomonę apie profesinio konsultavimo reikalingumą ir jo efektyvumą profesinėje mokykloje;

4. Išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie profesinio konsultavimo efektyvumą lemiančius veiksnius profesinėje mokykloje; profesinio konsultavimo efektyvumo ir reikalingumo bei naudingumo profesinėse mokyklose.
5. nagrinėti pedagogų nuomonę apie profesinio konsultavimo naudingumą ir reikalingumą profesinėse mokyklose; atskleisti profesinių mokyklų pedagogų tobulinimosi profesinio konsultavimo srityje kryptis ir būdus.

Tyrimo metodai:

Tyrimui pasirinkti metodai:

- dokumentų analizė - didelis dėmesys kreipiamas į valstybės lygmens dokumentus, susijusius su Lietuvos švietimo reforma bei švietimo strateginėmis nuostatomis, profesinio orientavimo ir konsultavimo klausimais.
- mokslinės literatūros analizė - padės atskleisti teorinius aspektus, susijusius su profesinio konsultavimo raida, pokyčiais ir formomis bei organizavimu.
- Anketinė apklausa: Klausimynas profesinės mokyklos moksleiviams, skirtas išsiaiškinti jų požiūrį į profesinio konsultavimo reikalingumą, situaciją ir poreikį profesinėje mokykloje; Klausimynas profesinės mokyklos pedagogams, skirtas išsiaiškinti jų požiūrį į profesinio konsultavimo reikalingumą, situaciją ir poreikį profesinėse mokyklose;
- Duomenų apdorojimo metodai: buvo naudojama aprašomoji statistika

Tyrimo imtis: Tyrime dalyvavo 30 mokytojų ir 202 moksleiviai.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: įvadas, trys dalys, išvados, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašas, 2 priedai.

1. PROFESINIO KONSULTAVIMO MOKSLINĖS INTERPRETACIJOS LITERATŪROJE

1.1. Profesinio konsultavimo samprata

Profesijos konsultantų tobulinimo metodikoje (2008) teigiama, kad siekiant padėti žmogui efektyviau prisitaikyti prie esamų sąlygų ir nuolatinio išlikimo darbo rinkoje, labai aktualus tampa profesinis konsultavimas, tenkinantis įvairių amžiaus grupių bei socialinių sluoksnių žmonių poreikius. Profesiniam konsultavimui keliami nauji uždaviniai, turintys atitikti naujus rinkos ekonomikos poreikius, nes profesijos pasirinkimas tampa ne vienkartinis, bet nuolatinis procesas gyvenime. Siekiant spęsti šiuos uždavinius, svarbu turėti kvalifikuotus profesinio konsultavimo specialistus. Lietuvoje profesinio konsultavimo paslaugas teikiantis personalas dar nėra įgijęs formalios profesinės kvalifikacijos, todėl svarbu jau dirbančiam profesijos konsultavimo personalui sudaryti tinkamas sąlygas įgyti jų darbui reikalingų kompetencijų organizuojant profesijos konsultantų profesinio tobulėjimo programas.

Profesinio konsultavimo paslaugos, kaip sėkmingo, nuolatinio karjeros projektavimo pripažįstamos vienu aktualiausiu mokymosi visą gyvenimą strategijos elementu. „Europos komisijos memorandume, profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo mokymo programa pabrėžiama, kad profesinio informavimo ir konsultavimo bei karjeros planavimo plėtotės uždavinys – užtikrinti, kad kiekvienas asmuo galėtų lengvai gauti kokybišką informaciją bei paslaugas, susijusias su mokymosi ir profesinės veiklos galimybėmis per visą gyvenimą“ (Projektas „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“)

L. Jovaiša (2007) teigia, kad profesinis konsultavimas – „pagalba moksleiviui renkantis profesinio mokymo specialybę ar darbą, ištyrus asmenybės profesinį kryptingumą, pažangumą, sugebėjimus ir charakterį, nustatčius jo tinkamumą profesiniam mokymuisi ir darbui“ (L. Jovaiša, 2007, p.237).

Skiriami tokie profesinio konsultavimo lygiai:

- 1) bendraamžių (nekvalifikuotas, bet turintis poveikio);
- 2) Tėvų (pagrįstas gyvenimo patirtimi);
- 3) žinovų (kompetencinis);
- 4) specialistų (institucinis, specialistų, dirbančių konsultavimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose ir pan.).

Konsultavimo metodai yra diagnostinis ir konsultacinis pokalbis. Reikia pastebėti, kad konsultavimas mokslinėje literatūroje yra apibrėžiamas labai įvairiai, nes šis procesas yra analizuojamas įvairių sričių specialistų: pedagogų, psichologų, sociologų. Pavyzdžiui Karjeros

projektavimo sąvokų žodyne, konsultavimas apibūdinamas kaip konsultanto ir kliento sąveika, siekiant išspręsti konkrečia problema.

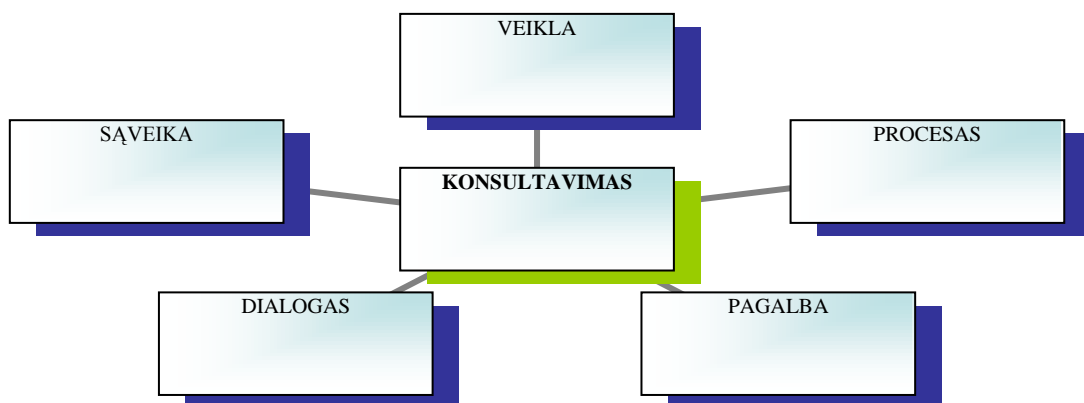
Profesinio konsultavimo ir orientavimo tikslas – „išmokyti žmogų projektuoti savo karjerą pasirinktoje profesinės veiklos srityje, atsižvelgiant į poreikių kaitos tendencijas bei karjeros siekius ir galimybes“.(K. Pukelis, 2003, p.70)

Konsultavimas kaip „dialogas, kurio metu, konsultantui padedant, žmogus pats atranda mokymosi tikslus ir būdus bei numato jų siekimo priemones“.(R. Laužackas ir kt., 2005, p. 116). Kaip teigia R. Laužackas ir kt., konsultantas nėra ekspertas, kuris gali pateikti teisingą sprendimą ar įtakoti profesiniam pasirinkimui.

Profesinis konsultavimas yra įvardijamas ir kaip procesas ir kaip karjeros planavimo priemonė, „kuri padeda numatyti darbo ir mokymosi kelius tam, kad asmenybė galėtų kuo išsamiau realizuoti savo potencialą palankiausia jai būdu“.(T. Jovaiša, R. Orenienė, 2003, p.50)

Psichologinis konsultavimas – psichologo teikiami žmonėms profesionalūs patarimai, rekomendacijos, paaiškinimai“.(Psichologijos žodynas, 1993, p. 241). Konsultavimas taip pat įvardijamas kaip mokymo procesas, kuris turi „tam tikro profesionalaus pokalbio formą ir tikslą kelti konsultuojamojo asmens kompetenciją, mokyti specialybės darbo metodų“ (J. Andersen,S. Weis, 2005, p.128), tačiau reikia pažymėti, kad tokiu konsultavimu yra siekiama ne tik tyrinėti problemas, bet ir skatinama veikti. Taigi konsultavimas gali būti įvardijamas ir kaip praktinė veikla. Tam pritaria ir T. Inglaras (2003),teigdamas, kad „konsultuoti, reiškia padėti ugdyti žmogui profesinius ir asmeninius sugebėjimus“ (T. Iglar, 2003, p.42).

Įvertinus profesinio konsultavimo apibrėžimus galima daryti išvadą, kad konsultavimas padeda ugdyti profesinius ir asmeninius sugebėjimus, kurie turi įtakos pasirenkant profesiją, susidaryti būsimos profesijos ar karjeros modelį. Konsultavimą galima apibūdinti ir schema. (žr. 1 pav.).

1 pav. **Profesinio konsultavimo samprata**

Sudaryta autorės, remiantis pateiktais apibrėžimais

Taigi, „Siekiant padėti asmeniui įsitvirtinti kintamoje darbo rinkoje ir prisitaikyti prie naujų sąlygų kuriant ilgalaikę gerovę sau ir visuomenei, labai aktualus tampa kokybiškas sistemingas profesinis konsultavimas, kuris padeda ne tik priimti teisingą profesinį sprendimą, bet ir turi įtakos tolesnei profesinei karjerai“ (M. Barkauskaitė, 2007, p. 106).

Vadovaujantis Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtotės uždavinys – užtikrinti galimybę kiekvienam žmogui gauti geros kokybės informaciją ir patarimus, susijusius su mokymosi ir profesinės veiklos galimybėmis. Todėl pagal Profesinio orientavimo strategijos nuostatas, mokymo institucijose turi būti vykdoma veikla, kurios tikslas – padėti mokiniam išsiaiškinti būsimos profesinės karjeros tikslus, susipažinti su darbo pasauliu ir padėti jiems įgyti gebėjimų profesinei karjerai planuoti (tai gali būti organizuota veikla, kurioje teikiant patarimus ir informaciją dalyvautų darbdaviai, įvairių sričių specialistai, mokinių tėvai ir kt.).

Profesinio informavimo ir konsultavimo veikla turi padėti mokiniam rinktis profesiją, atsižvelgiant į jų individualias savybes (interesus, gebėjimus, polinkius), konkrečių profesijų ypatumus, mokymosi, studijų, darbo galimybes.

Plėtojant mokykloje profesinio informavimo ir konsultavimo veiklą, turėtų būti siekiama įtraukti visą kiekvienos mokyklos bendruomenę: mokyklos vadovus, mokytojus, specialistus (socialinę pedagogę, specialiojo ugdymo pedagogę), bibliotekininkę, mokinius ir jų tėvus.

Profesinį informavimą ir konsultavimą integruoti į mokinių poreikius atitinkantį ugdymo turinį, panaudojant pasirenkamuosius dalykus, papildomojo ugdymo veiklą, klasių valandėlių, įvairių renginių metu, organizuojant mokinių pažinimo tiriamąją galią.

Tačiau reikėtų akcentuoti, kad mokyklose profesinis konsultavimas yra siejamas su profesiniu orientavimu ir karjeros planavimu. Kaip pastebi A. Sokolova, V. Stanišauskienė (2007), Lietuvos įstatymuose ir kituose norminiuose dokumentuose taip pat vartojamos skirtingos sąvokos arba jų deriniai:

- *profesinis orientavimas* (Profesinio orientavimo strategija, 2004; Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, 2005; Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2007);
- *profesinis informavimas, profesinis konsultavimas* (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003; Profesinio orientavimo strategija, 2004; Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatų įgyvendinimo programa, 2005; Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, 2005);
- *profesinis švietimas* (Profesinio orientavimo strategija, 2004; Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, 2002);

- *profesinis konsultavimas ir orientavimas* (Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentas, 2004; Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, 2006);
- *karjeros ugdymas* (Profesinio orientavimo strategija, 2004; Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, 2005);
- *ugdymas karjerai* (Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, 2006).

Tačiau akcentuotina, kad profesinis konsultavimas yra viena iš profesinio orientavimo dalių.

Kaip teigia M. Barkauskaitė (2007), teikiant mokiniui profesinę pagalbą reikia gerai pagalvoti psichologinio, pedagoginio, informacinio pobūdžio priemonių visumą, tikintis, kad ji sudarys sąlygas savo tapatumui vertinti, įsitraukti į profesinės informacijos paiešką, gebėti vertinti, priimti sprendimus, susivokti kaitoje ir kt. Paisant švietimo sistemos ir profesinio rengimo principų, iš kurių išskirtinė vieta skiriama profesinio rengimo tyrimų principui, be kurio neįmanomas kokybiškas, veiksmingas, asmeniui ir visuomenei reikšmingas profesinis rengimas. Tik moksliskai ištyrus, išsiaiškinus, o vėliau atsakingai ugdant jaunų žmonių profesinę savimonę bei reikalingus įgūdžius ir gebėjimus, svarbius jiems kaip individams ir visuomenės nariams, siekiama parengti asmenį konkurencinei aplinkai, gyvenimui, mokant naudotis savo galimybėmis prisiimant atsakomybę.

Tačiau reikia akcentuoti, kad profesinis konsultavimas Lietuvoje dar yra tobulintinas. R. Zabarauskaitė (2006), atlikusi tyrimą dėl profesinio konsultavimo galimybių ir tobulinimo, teigė, kad siekiant tobulinti profesinio konsultavimo paslaugas reikalinga didinti profesinio konsultavimo paslaugų teikimo galimybes mažesniuose Lietuvos miestuose bei kaimo vietovėse bei organizuoti bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių mokinių išvykas į profesinio konsultavimo paslaugas teikiančias institucijas. Taip pat siūlo nuolat tirti klientų pasitenkinimą profesinio konsultavimo paslaugomis bei tobulinti individualių konsultacijų metodikas diferencijuojant jas pagal tikslines klientų grupes ir jų poreikius.

R. Zabarauskaitės (2006), nuomone, profesinio konsultavimo paslaugų tobulinimui tiktų ir profesinio konsultavimo paslaugas teikiančių įmonių personalo didinimas taip pat profesinio konsultavimo internetu galimybių plėtra.

Taigi, teigtina, kad profesinis konsultavimas - tai užsiėmimai bei paslaugos, kuriomis siekiama padėti įvairaus amžiaus žmonėms bet kuriame jų gyvenimo tarpsnyje pasirinkti mokymosi instituciją, profesiją bei planuoti ateities karjerą. Tokios paslaugos gali būti teikiamos mokyklose, universitetuose, kolegijose, kitose profesinio rengimo institucijose, darbo biržose, bendruomenių ar privačiuose konsultavimo centruose bei darbo vietose. Vykdomų užsiėmimų pobūdis – individualūs ar grupiniai užsiėmimai tiesioginiu arba nuotoliniu būdu (organizuojant pagalbos linijas,

informacijos teikimą internetu). Teikiamos paslaugos apima naujausios informacijos apie karjeros projektavimą sklaidą leidiniuose, informacijos paiešką naudojantis informacinėmis technologijomis, asmenybės įvertinimo bei įsivertinimo metodų pažinimą, testavimo, profesinio veiklinimo, darbo paieškos priemonių bei ugdymo karjerai programos įsisavinimą. Teikiamos paslaugos padeda asmeniui ugdyti pasitikėjimą savimi, suvokiant savo galimybes įgyti karjeros projektavimo gebėjimus.

1.2. Profesinio konsultavimo edukologiniai ir psichologiniai aspektai

Pokyčiai ekonomikoje ir socialinėje srityje skatina bet kokio amžiaus ir bet kurio socialinio statuso žmogų įvertinti savo galimybes, interesus, kompetencijas ir projektuoti savo galimus veiksmus. Profesinės karjeros ir psichologinis konsultavimas padeda suvokti save, įvertinti savo įsidarbinimo galimybes, nuspręsti dėl tolimesnio gyvenimo ar profesinės karjeros.

K. Pukelio (2003) teigimu teikiamo profesinio konsultavimo kaip paslaugos kokybę nusako tokie standartai:

Profesinio informavimo kokybę – profesinio informavimo standartas;

Profesinio konsultanto – profesijos konsultanto profesijos standartas;

Veiklos kokybę nusakančio standarto pavyzdys galėtų būti profesijos konsultanto rengimo standartas, nes jis reglamentuoja, kaip turi būti rengiamas profesijos konsultantas (o ne koks jis turėtų būti).

Jau mokykloje kiekvienas moksleivis susiduria su profesijos pasirinkimo klausimais bei ieško galimybių juos išsiaiškinti. Todėl akcentuotina, kad labai aktualus tampa profesinis konsultavimas, kadangi galima teigti, jog patarimai, žinios, kaip pasirinkti profesiją yra labai reikšmingi.

Dažnai moksleiviams reikia patyrusių specialistų pagalbos profesijos rinkimosi klausimais, ne nuo profesijos pasirinkimo priklauso jauno žmogaus ateitis. Tačiau galima pastebėti mokslinių tyrimų išvadose teiginius, kad dažnai jaunuoliai pasirenka profesiją neišsiaiškinę savo gebėjimų, galimybių ir pasirinktai profesijai reikalingų asmeninių savybių, todėl profesinis konsultavimas yra labai svarbus. K. Pukelio, D. Garnienės (2003), J. Reingardienės, A. Zdanavičiaus (2003) atlikti tyrimai ir atskleidžia, kad profesinis konsultavimas yra labai svarbus kintančiame pasaulyje.

R. Adamonienė ir kt. (2003) pateikia karjeros klausimų analitiko ir pradininko F. Parson (1909) karjeros pasirinkimo ypatumus, kurie yra grindžiami trimis prielaidomis:

1. Kiekvienas žmogus savo individualiomis ypatybėmis, reikšmingais gebėjimais tinka vienintelei profesijai.

2. Žmogaus profesinę sėkmę ir pasitenkinimą pasirinkta veiklos rūšimi lemia jo individualių ypatybių ir profesijos reikalavimų atitikimo lygis.

3. Profesijos pasirinkimas iš esmės yra sąmoningas ir racionalus procesas, kuriame pats žmogus arba jam padedantis profesinis konsultantas nustato individualias psichologinių bei fizinių savybių dispozicijos ir suderina jas su jau turimomis įvairių profesinių reikalavimų dispozicijomis.

Įvertinant šias nuostatas galima daryti išvadą, kad profesinis konsultavimas profesinio pasirinkimo veikloje užima labai svarbią vietą, kadangi akcentuotina yra tai, kad žmogus, rinkdamasis profesiją apie save turi žinoti ir suvokti savo gabumus, asmenines savybes, galimybes ir rasti jų atitikimą profesijai.

L. Jovaiša (1999), profesinį konsultavimą skirsto į tris etapus:

- 1) pradinis profesinio konsultavimo etapas apima ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir bendrojo lavinimo mokyklų auklėtinius;
- 2) antrasis profesinio konsultavimo etapas apima profesinio mokymo įstaigų auklėtinius, jaunas žmones, jau pasirinkusius profesiją;
- 3) trečiasis profesinio konsultavimo etapas apima darbuotojų konsultavimą.

Šiame magistro darbe analizuojamas antras konsultavimo etapas, kuomet konsultuojami profesinės mokyklos moksleiviai. Įvertinant profesinio konsultavimo reikšmingumą etapais, matyti, kad profesinis konsultavimas yra reikalingas visą gyvenimą.

L. Jovaiša išskiria profesinio konsultavimo rūšis (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Profesinio konsultavimo rūšys

Informaciniai patarimai	<i>Individualūs</i>	Paskirtis – teikti asmeniui žinias apie profesijas, mokymosi programas, apie patį asmenį, apie situaciją darbo rinkoje
	<i>Frontaliniai</i>	Paskirtis – teikti grupei asmenų žinias apie profesijas, mokymosi programas, apie pačius asmenis, apie situaciją darbo rinkoje
Motyvaciniai patarimai	<i>Palaikantieji</i>	Siekama palaikyti asmens profesinius motyvus ir nukreipti juos tinkama linkme
	<i>Aiškinamieji</i>	Siekama atskleisti asmeniui profesijos rinkimosi perspektyvas ir galimybes, ugdyti jo nuostatas priimti konkretų profesinį sprendimą, paaiškinti galimus sunkumus
	<i>Sprendžiamieji</i>	Siekama padėti apsispręsti, pateikiant asmeniui išvadas apie jos asmeninius polinkius vienai ar kitai profesinei krypciai, padedant įvertinti atitikimą pasirinktai profesijai bei numatyti būsimojo darbo pobūdį ir

Akcentuotina, kad profesinio konsultavimo konsultantai turi turėti specialų pasiruošimą ir atitikti reikalavimus, kurie keliami konsultantams. K. Pukelis (2007) pateikia F. Parsono suformuluotus reikalavimus profesiniam konsultantui:

- Puikūs charakterio bruožai
- Sugebėjimas greitai suvokti ir spręsti
- Aukštasis išsilavinimas
- Mokymo darbo patirtis
- Vyresnis nei 25 metų amžiaus
- Sugebėjimas orientuotis visuomeniniuose moksluose
- Sugebėti pateikti sprendimus, remiantis gautais duomenimis (K. Pukelis, 2007, p.73).

Taigi, galima daryti išvadą, profesinis konsultantas jau XX amžiaus pradžioje turėjo būti išsimokslinęs ir išmanyti žmogaus psichologiją, gebėti parengti tyrimus ir įvertinti konsultuojamo žmogaus galimybes.

1.3. Profesinio apsisprendimo etapai ir reikšmė

Profesinis konsultavimas padeda renkantis profesiją. Todėl aktualu išsiaiškinti profesinio pasirinkimo procesą. Profesinio sprendimo priėmimą A. Endriulaitienė, V.Martišius (2007) suskirstė į šešis etapus:

- 1) Atpažinti ir apibrėžti problemą.
- 2) Ieškoti informacijos ir išsiaiškinti sprendimo kriterijus.
- 3) Pasverti kriterijus.
- 4) Numatyti visas įmanomas alternatyvas.
- 5) Įvertinti kiekvieną alternatyvą pagal kiekvieną kriterijų.
- 6) Pasirinkti optimalų sprendimą. (A. Endriulaitienė, V.Martišius, 2007, p.12)

Apibendrinant galima pastebėti, kad profesiniam pasirengimui yra labai svarbūs tikslo nustatymas ir problemos išskyrimas, todėl teigtina, kad profesiniam apsisprendimui reikalinga aiškiai suvokti ir vertinti savo pasirinkimo galimybes.

R. Laužackas (2005, p. 86) pristato šešių pakopų profesinio apsisprendimo procesą pagal C. Busshof

- 1) profesijos pasirinkimas suvokiamas kaip uždavinys;
- 2) mokėjimas profesijos pasirinkimą analizuoti kaip problemą;

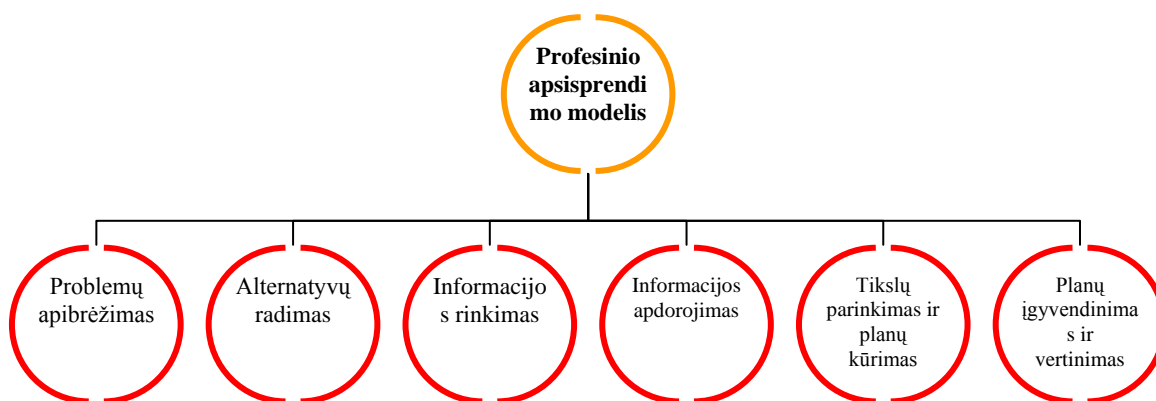
- 3) pasirinkimo galimybių suvokimas ir vertinimas;
- 4) alternatyvų realumo įvertinimas;
- 5) asmeninės ir socialinės atsakomybės už savo sprendimus suvokimas;
- 6) žinojimas, kaip įgyvendinti priimtą sprendimą.

Taigi teigtina, kad profesijos rinkimosi procesui yra būdingi panašūs autorių įvardinti pagrindiniai etapai. Pažymėtina, kad R. Laužackas (2005) įvardija profesijos rinkimąsi kaip nesibaigiantį procesą. Tokiam profesijos pasirinkimo procesui R. Laužackas išskiria šiuos etapus:

- 1) Pirmasis profesinis apsisprendimas vyksta bendrojo lavinimo mokykloje, renkantis
- 2) mokomuosius dalykus, mokyklos tipą.
- 3) Perėjimas į profesinio rengimo etapą, kuriame reikia apsispręsti dėl būsimos specialybės, mokymo programos ir pan.
- 4) Pirmosios darbo vietos rinkimasis.
- 5) Tolesnis profesijos rinkimasis (darbo vietų keitimas, kvalifikacijos tobulinimas, persikvalifikavimas). (R. Laužackas, 2005, p.84).

Taigi, galima teigti, kad Laužackas nurodo profesinio konsultavimo etapus kaip ir L. Jovaiša

R. Kučinskienė (2003, p. 115 – 116) nurodė sprendimų KOKIŲ? priėmimui būtinas prielaidas: pasirinkimo alternatyvų egzistavimas, reikalingos informacijos apie asmenines savybes, vertybes ir galimus įvairių pasirinkimų rezultatus turėjimas; pateikė dažniausiai pasitaikantį sprendimų priėmimo modelį: (žr. 2 pav.)

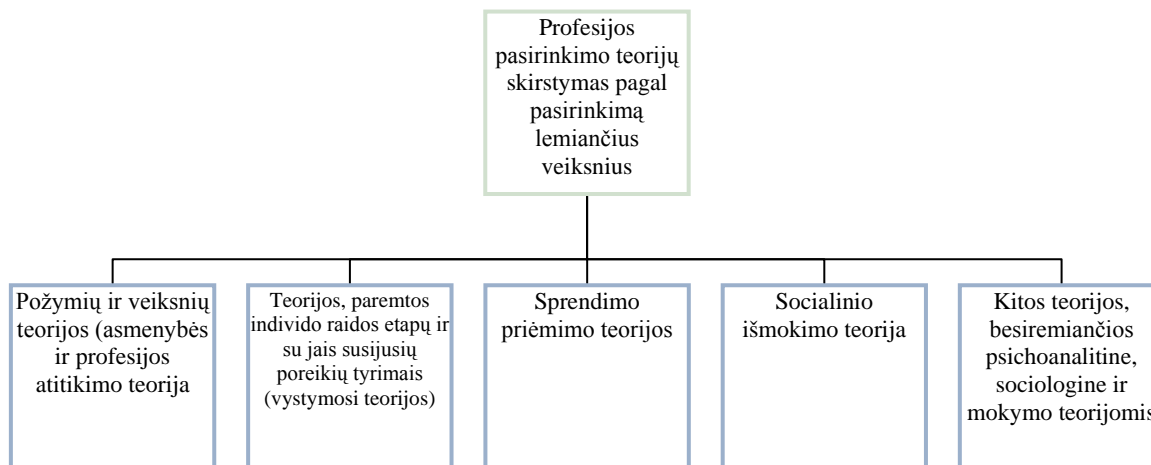
2 pav. **Profesinių sprendimų modelis**

Sudaryta autorės, remiantis R. Kučinskiene, 2003, p.115 – 116.

Įvertinant 2 paveiksle pateikiamą modelį, galima nurodyti, kad profesijos pasirinkimui labai svarbi yra asmenybės branda, sugebėjimas išsiaiškinti savo poreikius, susikurti alternatyvių galimybių bei susirasti tinkamos informacijos, kuri padėtų išsiaiškinti savo profesines galimybes.

Akcentuotina, kad profesinis apsisprendimas yra ilgalaikė žmogaus veikla, kuri kinta priklausomai nuo apsisprendimo etapo. Magistro darbe dėmesys skiriamas antrajam profesinio apsisprendimo etapui, kuomet yra konsultuojami profesinių mokyklų auklėtiniai. Todėl manytina, kad šiame apsisprendimo etape jaunuoliams reikia vis daugiau prisiimti atsakomybės ir jie yra veikiami tiek išorinės aplinkos tiek vidinių veiksnių: šeimos, draugų, aplinkos. Šiame amžiuje profesinis konsultavimas gali padėti moksleiviui pergaltvoti jo pasirinktos profesijos atitikimą jo gabumams, asmeninėms savybėms bei atitikimą darbo specifikai. Reikėtų akcentuoti ir tai, kad šiame profesijos pasirinkimo etape jaunam žmogui reikia vis daugiau asmeninės atsakomybės, vidinės profesinės motyvacijos, profesinių norų bei profesinių galimybių dermės.

Profesinis pasirinkimas yra skirstomas ne tik pagal etapus. Yra parengta nemažai teorijų, susijusių su profesiniu pasirinkimu. Teigtina, kad profesijos pasirinkimo teorijas K. Pukelis, A. Pundzienė suskirstė į grupes (žr. 3 pav.).

3 pav. Profesijos pasirinkimo teorijos (Pukelis, Pundzienė, 2002, p.98)

Kiekviena profesinio pasirinkimo teorija turi savo nuostatas. Šios nuostatos pateikiamos 2 lentelėje.

2 lentelė

Profesinio pasirengimo teorijos ir jų pagrindiniai teiginiai

Teorija	Autorius	Pagrindiniai teiginiai
<i>Požymių ir veiksnių teorijos (asmenybės ir profesijos atitikimo teorijos).</i>	Parsonas (1909) ir J. Hollandas (1973).	Profesijos pasirinkimas yra vienkartinis, baigtinis procesas, kad vienas asmuo yra tinkamas tik vienai profesijai, todėl tikimybė, kad gali tiktį kelioms profesijoms yra beveik nepažįstama, sėkmingą sprendimo priėmimą garantuoja trys svarbiausi veiksniai: 1) savęs pažinimas, 2) pasirenkamos profesijos ypatumų žinojimas, 3) gebėjimas suderinti pirmųjų dviejų grupių žinias. Todėl pagal šią teoriją, pagrindinis profesinio konsultavimo uždavinys yra asmenybės savybių ir darbo ypatybių dermės nustatymas
<i>Teorijos, paremtos individo raidos etapų ir su jais</i>	E Superis (1961).	Profesijos rinkimasi jis apibūdino kaip visą gyvenimą trunkantį procesą ir išskyrė pagrindines jo fazes: • Profesijos rinkimosi poreikio augimas (nuo gimimo iki 14

<i>susijusių poreikių tyrimais</i>		metų). • Profesijos paieškos (15 – 24 m.). • Sprendimo pasirinkti vieną ar kitą profesiją įsitvirtinimas (24 – 44 m.). • Gilinimasis į pasirinktą profesiją (45 – 64 m.). • Domėjimasis pasirinkta profesija mažėjimas (nuo 65 metų). Taigi, jaunas žmogus, pagal D. E. Superį, yra pasirengęs įtvirtinti vienokį ar kitokį savo profesinį sprendimą, o vyresnis žmogus į pasirinktą profesiją tiks gilinasi, ir šis susidomėjimas senėjimo amžiuje silpnėja. <i>D. E. Superis</i> savo teorijoje profesijos pasirinkimą siūlė traktuoti kaip tam tikro gyvenimo vaidmens ir tinkamiausios individui aplinkos pasirinkimą, todėl renkantis profesiją, asmenybės savybes reikia derinti su aplinkos teikiamomis galimybėmis
<i>Sprendimo priėmimo teorijos</i>	<i>Heron</i>	Skyrė racionalų, grindžiamą jausmais, akylųjų, vengiančių, impulsyviųjų, nuolaidųjų ir etninį sprendimų priėmimo stilių. Priimant sprendimus dažniausiai tenka suderinti tai, kas įmanoma, tikėtina ir pageidautina
<i>Socialinio išmokimo teorijos</i>	<i>J. Krumboltzo (1975)</i>	Pagal A. Banduros socialinio išmokimo modelį, nurodomos keturios veiksmų grupės, darančios profesiniam apsisprendimui tam tikrą poveikį, tai genetinis paveldas, specialieji gebėjimai, aplinkos sąlygos ir įvykiai. Genetinis paveldas ir specialieji gebėjimai traktuojamas kaip ribojantys mokymosi bei rinkimosi galimybes, o aplinkos sąlygos ir įvykiai – tai socialiniai, kultūriniai, politiniai, ekonominiai, gamtiniai veiksniai, kurių žmogus dažniausiai negali kontroliuoti, tačiau jie veikia profesinį kryptingumą, mokymosi patirtį, nes kiekvieno žmogaus mokymosi istorija yra unikali

Sudaryta autorės

Šaltinis: Kučinskienė R. (2003), p. 69, Adamonienė R. (2003, p.29).Pociūtė (1998, p.15 – 17).

Apibendrinant profesinio pasirinkimo teorijų nuostatas pateikiamas antroje lentelėje, galima akcentuoti, kad šių teorijų atstovai akcentuoja įvairius išorinius bei vidinius veiksnius, kurie padeda arba trukdo asmeniui priimti tinkamą profesinį sprendimą. Profesinį pasirinkimą jie laiko vienu iš svarbiausių žmogaus gyvenimo pasirinkimų, kuris yra neatsiejamas nuo asmeninių savybių, poreikių ir vertybių.

1.4. Profesinio švietimo ir konsultavimo sistema Lietuvoje

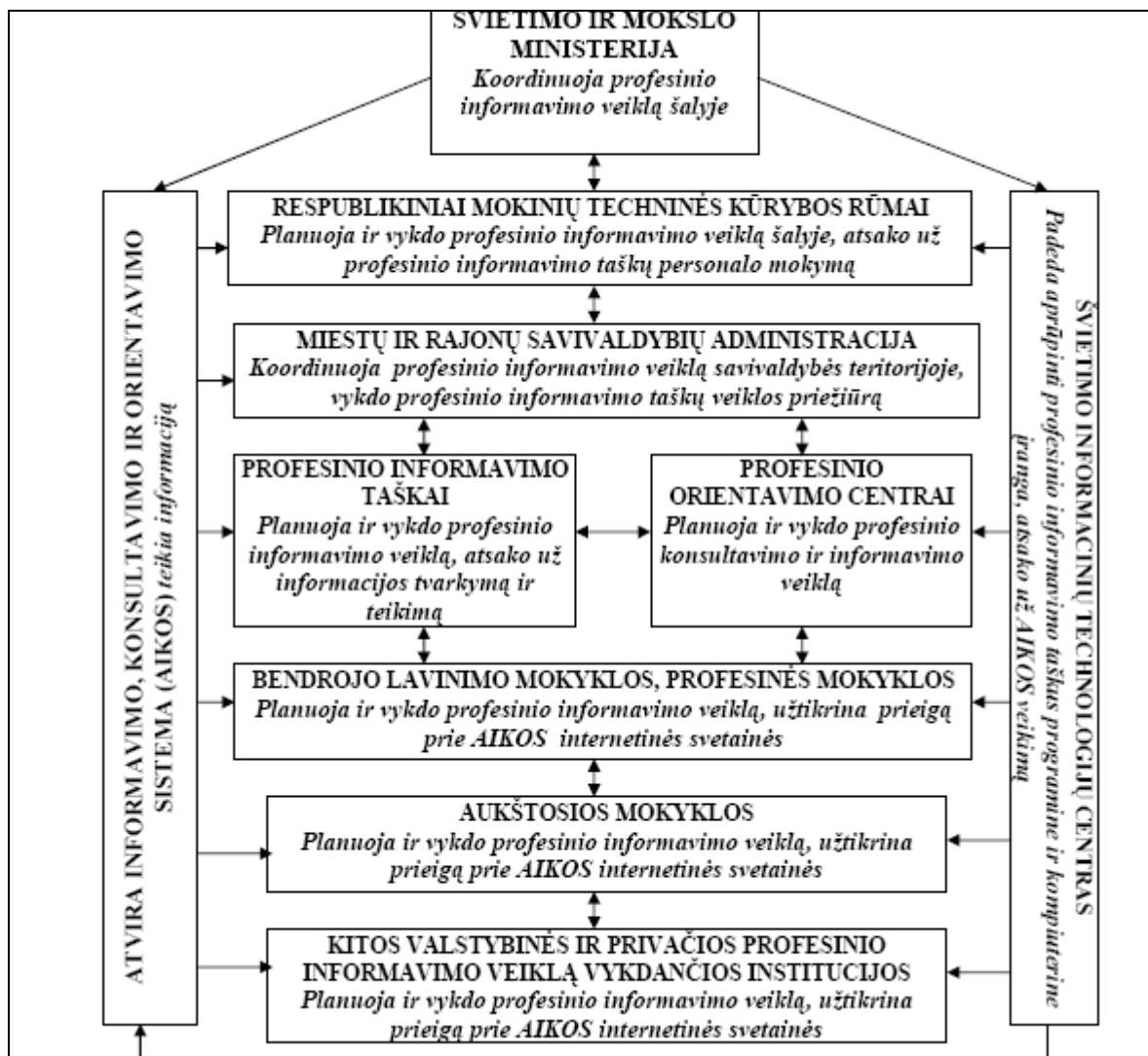
Profesinį orientavimą respublikoje reglamentuoja Profesinio rengimo Baltoji knyga (1999), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003), Lietuvos Respublikos profesinio rengimo įstatymas (1997), Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas (2006), Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001), Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004), Profesinio orientavimo strategija (2003).

Šių teisinių dokumentų nuostatos įpareigoja siekti mokymosi ir tobulėjimo rezultatų. Todėl tikslinga teigti, kad siekiant iširti ir suprasti besimokančiųjų poreikius, išsiaiškinti mokymosi galimybes ir suteikti tinkamą pagalbą reikalinga tikslinga profesinio konsultavimo veikla.

Pagrindiniai Lietuvos teisės aktai ir politiniai dokumentai, svarbūs profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtrai:

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853);
2. Profesinio orientavimo strategija (Žin., 2004, Nr. 56-1955);
3. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (Žin., 2005, Nr. 60-2132).

Nacionalinė profesinio informavimo ir konsultavimo struktūra pateikiama 4 paveiksle.

4 pav. Nacionalinė profesinio informavimo struktūra

Šaltinis: Profesinio informavimo metodika mokytojams (2008, p.12)

Remiantis Profesinio informavimo standartu (2006) įvardytos šios profesinio informavimo ir konsultavimo tikslinės grupės:

1. jaunesniojo mokyklinio amžiaus (1–4 klasių, 5–8 klasių) mokiniai;
2. asmenys, „iškritę“ iš bendrojo švietimo sistemos;
3. jaunimas be profesinio pasirengimo;
4. vyresniojo mokyklinio amžiaus (9–12 klasių) mokiniai;
5. stojantys į Lietuvos profesines mokyklas asmenys;
6. profesinių mokyklų mokiniai;
7. stojantys į Lietuvos aukštąsias mokyklas asmenys;
8. kolegijų ir universitetų studentai;
9. mokinių tėvai;
10. mokytojai;
11. profesijos mokytojai;
12. dėytojai;
13. profesinio informavimo konsultantai;
14. profesijos konsultantai;
15. dirbantys asmenys;
16. bedarbiai;
17. persikvalifikuojantys asmenys;
18. tobulinantys kvalifikaciją asmenys;
19. darbdaviai;
20. politikai;
21. neįgalieji;
22. kaliniai;
23. migrantai;
24. kiti.

Taigi gailima teigti, kad profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas yra reikalingos labai įvairiems vartojamas. Profesinių mokyklų moksleiviai taip pat yra tiksliniai profesinio konsultavimo paslaugų vartotojai.

3.3. Profesinio informavimo vykdytojai

Profesinį informavimą ir konsultavimą vykdo:

Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai mokiniams suteikia elementarių žinių apie darbo ir profesijų pasaulį, AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio

informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas;

2. Profesijos mokytojai profesinių mokyklų mokiniams teikia informaciją apie AIKOS svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, darbo rinką, profesijas, kvalifikaciją, tolesnio mokymosi galimybes, priėmimo sąlygas, informuoja, kur galima rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas, darbdaviams teikia informaciją apie profesinėse mokyklose teikiamą kvalifikaciją, vykdomas mokymo programas, kvalifikacijos tobulinimo galimybes;

Profesinio informavimo konsultantai:

Profesijos patarėjai organizuoja profesinio informavimo taško veiklą, kaupia, saugo ir tvarko profesiniam informavimui reikalingą informaciją magnetinėse laikmenose ir žinyne, informacinių leidinių, aprašų ir kitomis spausdintos informacijos formomis, naudodamiesi AIKOS ir kitais informacijos šaltiniais, teikia profesinio informavimo paslaugas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams ir visiems profesinio informavimo taškui priklausančioje teritorijoje gyvenantiems asmenims, padeda išmokti naudotis AIKOS ir kitomis internetinėmis svetainėmis, mokiniams teikia žinių apie profesiją ir darbo pasaulį, profesijų turinį, jų ypatumus ir reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Lietuvos Respublikoje ir užsienyje, mokymo ir studijų programas, įgyjamą kvalifikaciją, priėmimo sąlygas, kvalifikacijos įgijimo arba tobulinimo, įsidarbinimo ir profesinės karjeros galimybes, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus informuoja apie teikiamas paslaugas bei naujoves profesinio informavimo srityje, taip pat teikia įvairias profesinio informavimo paslaugas iškritusiems iš švietimo sistemos asmenims, jaunimui be profesinio pasirengimo, dirbantiems ir bedarbiams, darbdaviams, paaiškina, kaip rasti profesinio konsultavimo institucijas, rūpinasi, kad mokyklų mokiniai gautų informaciją apie profesinio konsultavimo paslaugas artimiausiame profesinio orientavimo centre;

socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai mokiniams teikia informaciją apie AIKOS interneto svetainę ir kitus profesinio informavimo šaltinius, profesinio informavimo taško teikiamas paslaugas, darbo rinką ir profesijas, padeda mokiniams susirinkti reikalingą informaciją bei medžiagą, susidaryti individualius profesinės karjeros planus bei juos vykdyti, informuoja mokytojus, klasės auklėtojus, profesijos mokytojus apie profesinės karjeros planavimo principus ir metodiką.

Profesinio informavimo metodikoje mokytojams yra nurodomi ir tokie profesinio informavimo bei konsultavimo paslaugų teikėjai:

Mokykloje ir už jos ribų numatomi du profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikėjų tipai:

Profesinio informavimo taškai (PIT) – tai akredituotos ar kitos institucijos, kuriose rūpinamasi profesiniu informavimu mokykloje ar kitoje įstaigoje. Juose profesinio informavimo paslaugas teikia profesijos patarėjai. Profesinio informavimo taškai (PIT) turi įrengtus laisvos prieigos prie interneto taškus, priėmimą prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių ar sukauptą informaciją kompiuterinėse laikmenose, vaizduojančiose bei yra aprūpinti metodinėmis priemonėmis, žinynais apie mokymosi ir įsidarbinimo galimybes ar kita su profesiniu informavimu susijusia spausdinta informacija. 10-yje Lietuvos apskričių, savivaldybių teritorijose jau įrengti 61 profesinio informavimo taškai, kurie yra aprūpinti trijų kompiuterių darbo vietomis, skaitytuvu, spausdintuvu, vietinio tinklo bei programine įranga. Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojai turėtų nukreipti mokinius, ieškančius išsamios su profesiniu informavimu susijusios informacijos, būtent į šiuos profesinio informavimo taškus. Ateityje visose 10-yje Lietuvos apskričių planuojama papildomai įsteigti 640 profesinio informavimo taškų;

Profesinio orientavimo centrai (POC) – tai akredituotos institucijos, kurios rūpinasi profesiniu informavimu ir konsultavimu bei įgyvendina prevencinę, reabilitacinę ir korekcinę profesinio konsultavimo veiklą už mokyklos ribų. POC profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas teikia profesijos patarėjai, profesijos konsultantai ir psichologai. POC funkcijos yra:

1. teikti informaciją visiems gyventojams apie įsidarbinimo galimybes Lietuvoje ir užsienyje;
2. rengti ir vykdyti prevencines, korekcines bei reabilitacines profesinio konsultavimo programas;
3. taikyti psichodiagnostinį testavimą;
4. konsultuoti profesinio kryptingumo, tinkamumo, profesinės karjeros planavimo klausimais;
5. Visos profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos profesinio informavimo taškuose (PIT) ir profesinio orientavimo centruose (POC) teikiamos nemokamai.

2005 m. LR Švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymu Nr. ISAK-739/A1-116 patvirtinta „Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas. Šis teisės aktas nustato profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimus, atsakingas įstaigas ir jų funkcijas, veiklos koordinavimą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos bendrojo lavinimo, profesinių mokyklų mokinių grupėms ir individualiai pagal profesinio informavimo konsultanto sudarytą ir mokyklos vadovo patvirtintą planą. Profesinio informavimo paslaugos teikiamos mokyklos, kurioje yra profesinio informavimo vieta, mokiniams ir pedagogams, kitų mokyklų pagal savivaldybės patvirtintą mokyklų sąrašą mokiniams ir pedagogams, taip pat mokinių tėvams. Numatyta, kad šias paslaugas teikia:

- bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai - informuoja 1-12 klasių mokinius;
- bendrojo lavinimo mokyklų klasių auklėtojai – informuoja 8-12 klasių tėvus;

- profesinio informavimo konsultantai profesinio informavimo vietose teikia informaciją ir konsultuoja 1-12 klasių mokinius; informuoja mokinių tėvus, bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojus;
- socialiniai pedagogai ir mokyklų psichologai konsultuoja 5-12 klasių mokinius, vykdo profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programas; mokytojus, klasės auklėtojus, profesijos mokytojus supažindina su profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programomis.

Tačiau, kaip pastebi V. Indrašienė ir kt. (2006), „veikiančiai juridinei bazei, kuri išsamiai reglamentuotų profesinio orientavimo politiką, sistemos struktūrą, koordinavimo ir veiklos principus, laiduotų teikiamų paslaugų kokybę bei efektyvumą dar trūksta vientisumo. Priimti įstatymai, nutarimai, įsakymai gana fragmentiškai apibūdina profesinio orientavimo sistemos elementus arba tik deklaruoja profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugų plėtros būtinybę“ (V. Indrašienė, 2006).

M. Barkauskaitės (2007) teigimu, profesinio mokymo sistema labiau negu kiti švietimo sistemos elementai priklauso nuo darbo rinkos dinamikos ir šios rinkos poreikių. Atliekami tyrimai, kaip ir A. Poviliūno (2003) atlikta mokymosi srautų analizė, rodo, kad beveik 90 proc. profesinių ir aukštesniųjų mokyklų absolventų atsiduria darbo rinkoje. Aiškinantis profesijų ir darbo rinkų priešpriešą, dažnai nurodomos šios priežastys:

- Šalies mastu nėra aiškios ūkio plėtros strategijos.
- Mokyklose per vėlai pradedamas profesinis ir darbinis ugdymas.
- Vidurinės mokyklos yra orientuotos į akademinį ugdymą (jos rengia universitetams).
- Menkas profesinio rengimo prestižas.
- Nedidelė ateinančių mokytiis į profesinio mokymo sistemą moksleivių mokymosi motyvacija.
- Darbo biržoje registruojasi apie 70 proc. nemotyvuotų darbui, savo profesijai žmonių.
- Mokiniai dažnai renkasi patrauklias, bet darbo rinkoje neperspektyvias specialybes, ir nestoja į paklausias (neprestižines) specialybes ir kt.

Moksleiviams ir suaugusiems yra sudaryta galimybė naudotis internetinėmis svetainėmis:

1. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija <http://www.smm.lt>
2. Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) svetainė: <http://www.aikos.smm.lt> AIKOS svetainės tikslas – supažindinti bendrojo lavinimo mokyklų mokinius su svarbiausiomis profesijomis, darbo pasauliu, mokymosi aukštesiose mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose galimybėmis, padėti jiems pasirinkti specialybę, kurią galima įgyti

pirmą kartą ar persikvalifikuoti, taip pat visiems asmenims pasirinkti kvalifikacijos tobulinimo programas ir renginius. Greta to, mokinių tėvai, norintieji mokytis asmenys, darbdaviai, politikai ir kiti šios svetainės lankytojai ras daug informacijos apie kvalifikacijas, studijų ir mokymo programas, švietimo ir mokslo institucijas, licencijas, padėti darbo rinkoje, švietimo sistemą reglamentuojančius teisės aktus, profesinio informavimo paslaugas, galės užduoti klausimus ir gauti į juos atsakymus.

3. Profesinio mokymo metodikos centras: <http://www.pmmc.lt>

4. Švietimo valdymo informacinė sistema <http://www.svis.smm.lt>

Švietimo valdymo informacinės sistemos svetainės paskirtis teikti oficialią informaciją apie švietimo būklę (nacionaliniai rodikliai, mokyklų ir rajonų informacinės kortelės, kita statistinė informacija apie bendrojo lavinimo valstybines ir savivaldybių mokyklas).

5. Lietuvos mokslas ir studijos <http://www.mokslas.lt> Svetainė skirta moksleiviams, studentams, jų tėvams, mokslininkams, dėstytojams ir visai plačiajai visuomenei informuoti apie mokslą ir studijas Lietuvoje bei dabar vykstančią mokslo ir studijų sistemos pertvarką

6. Nacionalinis egzaminų centras <http://www.egzaminai.lt>

7. Viskas apie studijas Lietuvoje <http://www.studijos.lt>

8. Informacija apie stojimus <http://www.stojimai.lt> Svetainė skirta padėti abiturientui iš visų stojimo variantų pasirinkti optimaliausią. Tinklapyje yra balų skaičiuoklė, kurioje studentas gali paskaičiuoti savo stojimų balą į tam tikrą studijų programą, susipažinti su abiturientų studijų programų pasirinkimo tendencija bei visa tai aptarti forume.

9. Studijų kokybės vertinimo centras <http://www.skvc.lt>

10. Informacija apie LR aukštųjų mokyklų studijų programų kokybę <http://www.kurstudijuoti.lt/index.php?>

11. Euroguidance centras <http://euroguidance.lt> Euroguidance Lietuva – tai Švietimo mainų paramos fondo administruojamas projektas, kurio siekis – profesinio informavimo ir konsultavimo plėtra Lietuvoje ir Europoje.

12. Gidas į profesijų pasaulį www.profesijupasaulis.lt Svetainė skirta besirenkantiems profesiją ar siekiantiems įsidarbinti žmonėms. Šia svetaine aktyviai naudojami jauni žmonės, kurie pradeda darbinę veiklą arba savo verslą, bedarbiai, neįgalūs žmonės, o taip pat profesijos patarėjai ir konsultantai. Tinklapyje rasite ir „Interesų ir gebėjimų klausimynus“.

Taip pat yra sudaryta galimybė nuotoliniam mokymuisi. Viena iš tokių programų „Profesinio informavimo ir karjeros planavimo gebėjimų ugdymas“, kuri pateikiama AIKOS internetinėje svetainėje. Šioje programoje yra parengtos metodikos;

I. Profesiniam informavimui

II. Karjeros planavimo gebėjimų ugdymui

III. AIKOS ir kitų profesinio informavimo internetinių duomenų bazių panaudojimui.

Minėta nuotolinio mokymosi programa parengta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos vykdant projektą Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas.

V. Indrašienės ir kt. (2006) teigimu, 1998 m., bendradarbiaujant su Europos mokymo fondu (ETF) prie Europos Sąjungos, Leonardo da Vinči programos koordinavimo paramos fondo įsteigtas Profesinio orientavimo išteklių informacinis centras (POIIC), vėliau tapęs Euroguidance centru – vienas iš 31 Europos šalyje veikiančių profesinio orientavimo informacijos centrų tinklo, finansuojamo Europos komisijos, narių. Šis Europos tinklas vienija 65 glaudžiai bendradarbiaujančius centrus. Centras dirba su profesijos patarėjais ir konsultantais, profesinio orientavimo specialistais bei institucijomis, dirbančiomis profesinio orientavimo srityje. Pagrindinės centro veiklos yra informacinės medžiagos apie mokymosi bei studijų galimybes Europoje bei metodinės informaciją profesinio orientavimo darbuotojams rengimas ir leidyba, mokymo seminarų profesinio informavimo ir konsultavimo specialistams organizavimas, informacijos apie įvairias elektronines profesinio orientavimo priemones administravimas ir leidimas. Euroguidance centras taip pat dalyvauja kitose veiklose, plėtojančiose Lietuvos profesinio orientavimo sistemą. Nuo 2001 m. pradėtas leisti kasmetinis informacinis leidinys apie profesinio mokymosi galimybes mūsų šalyje „Profesijos vadovas“. Didžiuosiuose miestuose veikia daugiau kaip 30 privačių konsultacinių organizacijų, atliekančių aukštos kvalifikacijos personalo atranką bei verslo, personalo, projektų valdymo konsultacijas ir pan.

Labai svarbu tai, kad profesiniam orientavimui yra skiriama ES parama. Įgyvendinant 2004 m. patvirtintos Profesinio orientavimo strategijos bei 2005 m. patikslinto jos įgyvendinimo veiksmų plano Lietuvoje tikslus, 2005 m. pradėti vykdyti du valstybės svarbos Europos Sąjungos SF projektai. Vykdomas projektas „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“, kurio tikslas yra sukurti profesinio orientavimo sistemą Lietuvoje, leidžiančią plėtoti profesinio orientavimo paslaugas, atsižvelgiant į šalies ekonomines bei socialinės raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius. Vykdamas šį projektą bus organizuojami mokytojų, profesijos mokytojų, socialinių pedagogų, mokyklų psichologų kvalifikacijos profesinio orientavimo srityje kėlimo mokymai, naujų profesijos patarėjų mokymai, rengiami profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo normatyviniai dokumentai bei kitos veiklos prisidedančio prie profesinio orientavimo sistemos kūrimo ir tobulinimo.

Projektas „Atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos (AIKOS) sukūrimas ir plėtojimas“ yra skirtas padėti Lietuvos asmenims pasirinkti paklausią specialybę, kurią galima įgyti pirmą kartą ar persikvalifikuoti Lietuvos ir Europos aukštosiose ir profesinėse

mokyklose. Įgyvendinant AIKOS projektą, iki 2008 metų ES struktūrinės paramos lėšomis ketinama įkurti 640 profesinių informavimo taškų, kuriuose dirbs profesijos patarėjai. Profesinio informavimo taškuose bus galima pasinaudoti informacija, sukaupta šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazėse ar kompiuterinėse laikmenose, vaizdajuostėse, spaudiniuose. Taip pat rengiamasi sukurti naują AIKOS sistemos internetinės svetainės versiją, kurioje būtų teikiamos naujos profesinio orientavimo paslaugos.

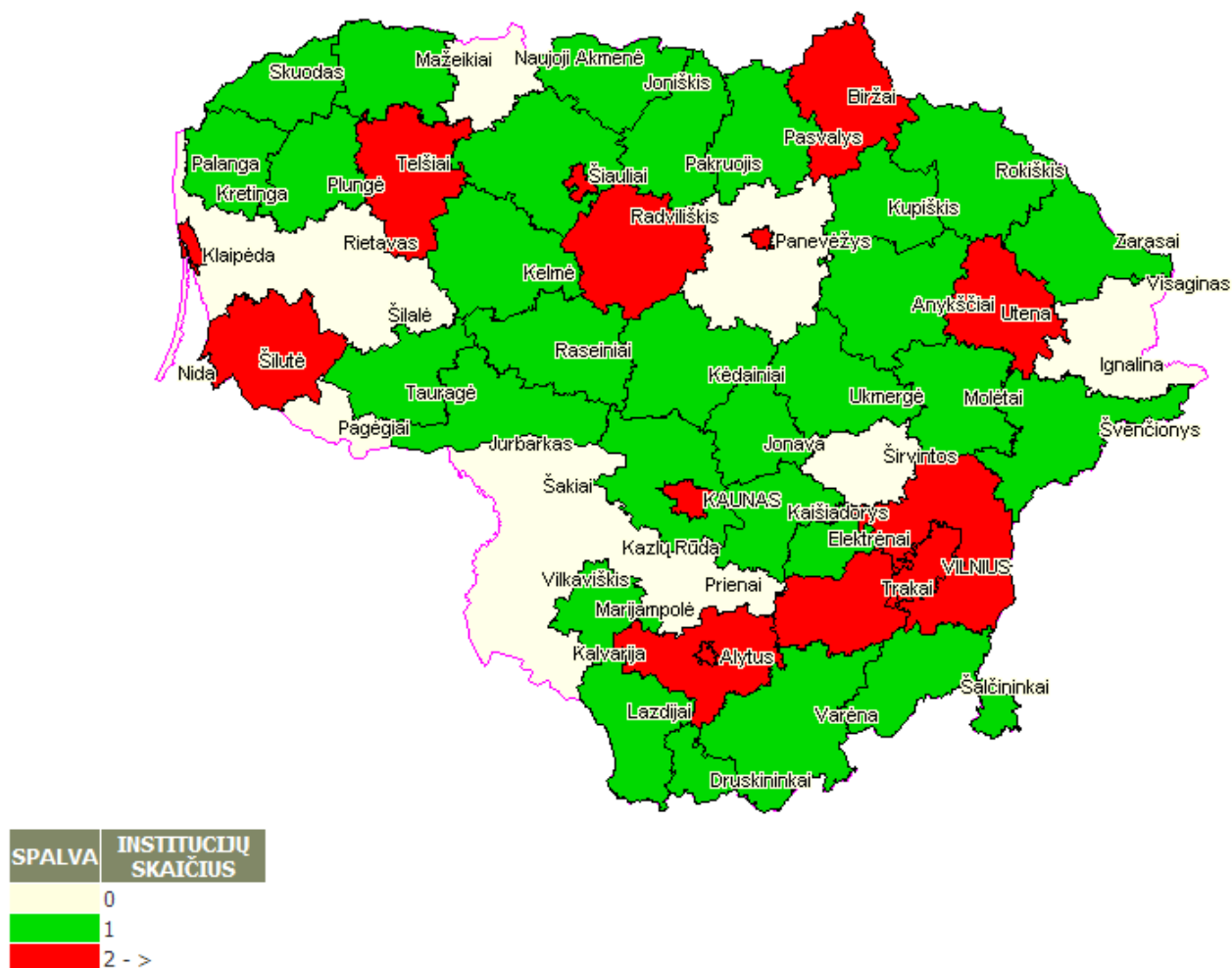
Apibendrinant teigtina, kad profesiniam informavimui ir konsultavimui yra skiriamas didelis dėmesys ir siekiama atitikti ES standartus bei tikslingai vykdyti profesinio konsultavimo veiklą.

2. PROFESINIO KONSULTAVIMO YPATUMAI PROFESINĖSE MOKYKLOSE

2.1. Profesinio mokymo(si) samprata

Šiuolaikinis pasaulis labai sparčiai kinta. Dabar žmogus yra priverstas nuolat augti profesine prasme, ugdyti tam tikras savo žmogiškąsias galias, pasireiškiančias gebėjimu gyventi šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje, kurios piliečiai pasižymi tolerancija, bendradarbiavimu, pilietiniu aktyvumu ir pan. Profesinis išsilavinimas vienas iš žmogaus gyvenimo siekių, kuris įgyvendinamas mokantis profesinėse mokyklose.

Lietuvoje yra 94 profesinio mokymo įstaigos, kurios suteikia įvairią profesinę kvalifikaciją. Mokyklų pasiskirstymas pagal regionus pateikiamas 5 paveiksle.

5 pav. Profesinių mokyklų tinklas

Šaltinis. AIKOS internetinė svetainė

Pagal 5 paveiksle pateikiamą žemėlapi matyti, kad profesinės mokyklos yra pasiskirsčiusios po įvairius regionus, todėl teigtina, kad moksleiviams yra sudarytos galimybės mokytis profesijos savame arba netolimame regione. Turtingiausia yra Vilniaus miestas, Alytus, Radviliškis, Telšiai ir Biržai, Bei Panevėžio miestas.

LR profesinio mokymo įstatyme (1997) teigiama, kad „**Profesinis mokymas - mokymas, kurio tikslas - suteikti asmenims profesiją arba juos perkvalifikuoti.**“

Profesinio mokymo sistemos sudedamosios dalys parodytos 3 lentelėje Pateiktoji sistema atspindi tik principinius teiginius, nes yra daug mokymo lygių ir formų.

3 lentelė.

Profesinio mokymo sistemos komponentai

Profesinio mokymo kryptys	Mokymo vieta	Mokymo trukmė	Mokymo turinys	Mokymo metodologija	Kiti klausimai
Pagrindinis profesinis mokymas	Amatų, aukštesnioji mokykla, koledžas, institutas, universitetas	Ilgalaikė	Kompleksinis, teminis mokymas profesinėje, asmeninėje srityse	Savarankiškas mokymasis Paskaitos Dalykiniai žaidimai Diskusijos Kita	Mokymo techninis aprūpinimas Mokytojų kvalifikacijos kėlimas Klausytojų atranka Kita
Darbo rinkos profesinis mokymas	Ten pat ir konsultavimo darbo birža (kaip organizatorius), įmonė	Vidutinė Trumpalaikė			

Pagal A. Sakalą (1998), profesinį mokymą sudaro:

Pagrindinis profesinis mokymas - sudėtinė švietimo sistemos dalis, sudaranti sąlygas neturintiems profesinio išsilavinimo asmenims įgyti profesiją Studijų ir mokymo programų registre apibrėžtomis sąlygomis (Studijų ir mokymo programų registras - mokymo programų (modulių) bei kvalifikacinių reikalavimų aprašų sąvadas) (LR profesinio mokymo įstatymas, 1997).

Į pagrindinio profesinio mokymo įstaigas priimami ne jaunesni kaip 14 metų asmenys:

- *neturintys profesijos;*
- *norintys įgyti kitą kvalifikuoto darbuotojo profesiją.*

Darbo rinkos profesinis mokymas - mokymas, suteikiantis galimybę Valstybiniame mokymo programų registre apibrėžtomis sąlygomis įgyti profesines kvalifikacijas, būtinas prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių.

Darbo rinkos profesinio mokymo tikslas - garantuoti darbo rinkos paklausos ir darbo jėgos pasiūlos kvalifikacijų atitikimą (LR profesinio mokymo įstatymas, 1997).

Šios sistemos paskirtis yra dvejopa:

- leidžia asmeniui plėtoti savo asmenybės fizines, dvasines ir psichines galimybes pasirinktoje profesinės veiklos srityje (A. Sakalas, 2001).

A. Sakalo ir kt. (2002) teigimu tai - kvalifikacijos kėlimas. Manoma, kad informacijos apimtis padvigubėja kas penkeri metai. Todėl bazinis išsimokslinimas leidžia išlaikyti reikiamą pasirengimo lygį tik labai neilgai. Praėjus tam tikram laikotarpiui, kiekvienas darbuotojas savo kvalifikaciją turi pakelti. Anksčiau šie terminai buvo reglamentuoti 5 metų laikotarpiu, dabar reglamento nėra, bet kvalifikacijos kėlimo vaidmuo nesumažėjo. Svarbu organizuoti tų sričių kvalifikacijos kėlimą, kur žinių pokyčiai yra esminiai, o ne kelti kvalifikaciją apskritai.

- leidžia suaugusiam žmogui dėl visuomeninių aplinkybių arba dėl individualių paskatų *keisti savo veiklos kryptį, profesiją*, kas suprantama kaip visuomenės parama asmeniui, negalėjusiam anksčiau pasirinkti profesijos pagal sugebėjimus ir polinkius. Jam sudaroma galimybė antrąjį kartą pasirinkti savo veiklos kryptį.

Antroji sritis - perkvalifikavimas. Kvalifikacijos kėlimas nekeičia įgyto bazinio pasirengimo, o perkvalifikavimas leidžia įgyti iš esmės naują kvalifikacijos profilį. Tai ypač praverčia, vykstant esminiams sistemos pertvarkymams. Pavyzdžiui, dabar, keičiantis įmonių profiliui, pavaldumui, keičiasi darbo specializacijos lygis, reikia įgyti naują pasirengimą

Taigi, teigtina, kad profesinis mokymas neapsiriboja vien tik mokymu profesinėje technikos mokykloje, tai yra nuolatinis procesas, kuris vyksta visą gyvenimą.

Kartu su Europa Lietuva eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir tampa globalaus pasaulio ūkio, bendrosios informacinės, technologinės ir kultūrinės erdvės dalimi. Europos komisija 2000 m. kovo 24 d. Lisabonoje pažymėjo pagrindinius Europos Sąjungos politikos momentus. Ji patvirtino, kad Europos pilietinė visuomenė tampa žinių visuomene, keičiasi darbo, mokymosi, paties gyvenimo pobūdis, ir tai turi didžiulę įtaką kultūriniam bei socialiniam visuomenės, individo gyvenimui. Šiuolaikinėje visuomenėje kartą įgytas išsilavinimas negarantuos sėkmingos karjeros. Plėtodama šias nuostatas, Europos komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Todėl manytina, kad moksleiviai, besimokantys profesinėse mokyklose turėtų planuoti savo ateities perspektyvas ir ne tik numatyti darbo sritį pagal įgytą profesiją, bet ir siekti tolimesnio mokymosi galimybių.

Vadinasi, pagal Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją profesinis konsultavimas mokymosi visą gyvenimą požiūriu turėtų užimti svarbią vietą; profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų plėtotės uždavinys – „užtikrinti galimybę kiekvienam žmogui gauti geros kokybės informaciją ir patarimus, susijusius su mokymosi ir profesinės veiklos galimybėmis“. Pagal Profesinio orientavimo strategijos nuostatas, mokymo institucijose turi būti vykdoma veikla, kurios tikslas – padėti mokiniams išsiaiškinti būsimos profesinės karjeros tikslus, susipažinti su darbo pasauliu ir padėti jiems įgyti gebėjimų profesinei karjerai planuoti (tai gali būti organizuota veikla, kurioje teikiant patarimus ir informaciją dalyvautų darbdaviai, įvairių sričių specialistai, mokinių tėvai ir kt.).

2.2. Profesinio konsultavimo mokymo įstaigose specifika

Pasirengimas profesinei karjerai vyksta mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, todėl mokyklai tenka ypatingas vaidmuo - padėti suderinti moksleivio siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Mokykloje moksleiviams reikia padėti kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti, ką jie mėgsta, ko jie nori, kam turi pašaukimą. Mokykloje moksleiviai turi rasti poreikius ir galimybes atitinkančią veiklą ir ugdyti savo kūrybines galias. Šiandien ypač svarbu išmokyti jauną žmogų savarankiškai bei kartu su kitais spręsti savo bei visuomenės gyvenimo problemas, padėti įgyti dalykinį ir kultūrinį raštingumą bei žinias ir gebėjimus savarankiškam gyvenimui, parengti tolesnėms studijoms, veiklai.

Lietuvos švietimo koncepcijoje vienas esminių pagrindinio ugdymo uždavinių – įtvirtinti ir sustiprinti moksleivių motyvus pasirengti tolesnėms studijoms ir profesinei veiklai. Svarbiausias profilinės mokyklos uždavinys- padėti moksleiviui pasirinkti tinkamiausią jo polinkius, interesus ir gabumus atitinkantį ugdymosi kelią, sudaryti pagrįstą nuomonę dėl jam tinkamiausios tolesnės veiklos, t. y . profesijos bei karjeros pasirinkimo.

Todėl pasak K. Pukelio, D. Garnienės (2003), mokykloje labai svarbu lavinti bendruosius gebėjimus. Bendrieji gebėjimai- tai universalūs gebėjimai, kurie užtikrina sėkmę įvairiose srityse, leidžia žmogui sėkmingai mokytis, dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, savarankiškai spręsti problemas ir kt. Tai gebėjimų tinkamų daugeliui profesinės veiklos sričių visuma, kuri būtina tobulėjančiam šiuolaikiniam žmogui. Žmogaus gabumai, jų tinkamas lavinimas ir ugdymas - profesinės karjeros sėkmės bei pasitenkinimo darbu garantas.

Lietuvai, tapusiai Europos Sąjungos nare, didelę įtaką daro Europoje vyraujančios tendencijos profesinio orientavimo plėtros srityje. Profesinis orientavimas Europos Sąjungos

kontekste atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie nuolat kintančių rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000; Europos užimtumo gairės, 2001).

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siekdama įgyvendinti ES prioritetus švietimo bei socialinėje srityse, 2003 m. pabaigoje patvirtino Lietuvos profesinio orientavimo strategijos dokumentą (Žin., 2004, Nr. 56-1955). Vadovaujantis šiuo dokumentu pradėta kurti nauja aplinka profesinio orientavimo sistemos plėtotei Lietuvoje. Pažymėtina, kad profesinis orientavimas tampa prioritetine sritimi įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (2002) numatytus uždavinius.

Profesinis orientavimas vis labiau siejamas su ekonomine ir socialine politika, mokymosi visą gyvenimą strateginėmis kryptimis, numatomos profesinio orientavimo paslaugų veiksmingumo didinimo gairės. Profesinis orientavimas tampa tęstiniu, daugiamačiu procesu, kuris turėtų tęstis visą individo gyvenimą. Šios srities specialistai taiko visą spektrą intervencijų ir darbo su kitais asmenimis bei per kitus asmenis (mokytojus, auklėtojus, tėvus, darbdavius ir kt.) metodų. Asmens vaidmuo šiame procese taip pat kinta: iš pasyvaus stebėtojo jis tampa aktyviu proceso dalyviu, savo profesinės karjeros kūrėju.

Pasak V. Indrašienės, V. Rimkevičienės (2006), atsižvelgiant į ES vyraujančias profesinio orientavimo plėtotės tendencijas, Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų, skirtų šių paslaugų vystimui. Lietuvos profesinį orientavimą reglamentuojančių dokumentų tikslas – užtikrinti profesinio orientavimo kokybę ir tęstinumą, padėti suderinti profesinio rengimo bei užimtumo uždavinius.

1996 m. LR Seimas ratifikavo Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją Nr.142 „Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“ (Žin., 1996, Nr. 30-738). Šioje konvencijoje pabrėžiama, kad kiekviena šalis įsipareigoja plėtoti visapusišką ir koordinuotą profesinio orientavimo bei profesinio rengimo politiką ir programas, glaudžiai besisiekiančią su užimtumo politika. Pastaroji apima:

- užimtumo poreikius, galimybes ir problemas tiek regioniniu, tiek nacionaliniu lygiu;
- ekonominio, socialinio ir kultūrinio išsivystymo stadiją ir lygį;
- žmogaus išgalių ugdymo ir kitų ekonominių, socialinių bei kultūrinių tikslų tarpusavio ryšius.

Galima teigti, kad šį dokumentą ratifikuojančios šalys skatinamos nuosekliai plėtoti profesinio orientavimo sistemą, ypatingą dėmesį teikiant nuolatiniam informavimo sistemos apie užimtumą tobulinimui ir plėtotei; visapusiškam ir kokybiškam profesinio informavimo bei orientavimo paslaugų teikimui ir prieinamumui.

1998 m. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 465 „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“ apibrėžia bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, besimokančio jaunimo profesinio rengimo institucijose informavimas apie švietimą, nepasirengusių darbo rinkai suaugusių asmenų ir jaunimo profesinio orientavimo tikslus bei uždavinius. Šiame dokumente akcentuojama, kad „profesinio orientavimo tikslas – bendradarbiaujant su bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosiomis ir aukštosiomis mokyklomis, darbdaviais ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, teritorinėmis darbo biržomis, dalyvaujant moksleivių tėvams ir pedagogams, organizuoti profesinį informavimą ir konsultavimą, parengti konsultuojamą asmenį racionaliam profesijos pasirinkimui ir aktyviai profesinės veiklos paieškai“ (Dėl profesinio orientavimo tvarkos, Žin., 1998, Nr. 39-1046).

Praktiškai įgyvendinant Lietuvos švietimo reformą bei profesinio orientavimo strategiją, tapo akivaizdus šios srities situacijos tyrimų poreikis. LR švietimo ir mokslo ministerija, siekdama tobulinti profesinio orientavimo paslaugų plėtotę, raišką bei efektyvumą mokyklose, ėmė skelbti užsakymus tyrimams. Nemažai šios srities tyrimų atliko Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio ir Vytauto Didžiojo universitetų mokslininkai.

2003 m. atlikto tyrimo „Visuomenės informuotumas apie švietimą ir švietimo vertinimas“ (A. Dobryninas, A. Poviliūnas, D. Tureikytė ir L. Žilinskienė) rezultatai parodė, kad daugiau nei pusei apklaustųjų labiausiai trūksta informacijos apie profesijas ir profesinį orientavimą, mažiau apie priėmimo į įvairius mokymosi lygmenis tvarką. Respondentai pažymėjo, kad yra gerai informuoti apie egzaminų sistemą.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai J. Reingardienė ir A. Zdanevičius 2003 m. atliko tyrimą „Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai“. Tyrimo rezultatai, leido daryti išvadą, kad daugiau nei pusės (59 %) respondentų neapsisprendimas dėl jų tolesnio profesinio apsisprendimo galimai nulemtas prielaidos, kad profesinis mokinių orientavimas ir rengimas karjerai vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nėra pakankamai efektyvus.

2003 m. taip pat atliktas tyrimas „Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje“ (K. Pukelis ir D. Garnienė). Šio tyrimo rezultatai atskleidė mokinių ugdymo karjerai sistemos silpnąsias vietas. Išvadose akcentuojama, kad profesinis konsultavimas pradedamas pavėluotai (10 – 12 klasėse), mokyklose vyksta mažai profesinio konsultavimo renginių ir susijusių veiklų, pabrėžiamas šios srities profesionalių specialistų poreikis.

2004 m. atliktas tyrimas „14 – 19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės“ (D. Bukantaitė, R. Laužackas, V. Targamadžė, V. Indrašienė, L. Statauskienė, A. Ramanauskaitė). Šio tyrimo rezultatai parodė, kad profesinis informavimas

pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose yra nepakankamas, nes mokiniai apie paklausias profesijas dažniausiai sužino patys arba iš draugų ar pažįstamų, o mažiausiai juos apie profesinio darbo perspektyvas informuoja mokyklos vadovai bei dirbantys pedagogai.

Remiantis atliktų tyrimų rezultatais galima teigti, kad mokyklose vykdomas profesinis orientavimas yra nepakankamas. Prielaidos pasiekti vieną svarbiausių profesinio orientavimo strategijos uždavinių – sukurti veiksmingą ir darnią nacionalinę profesinio orientavimo sistemą - yra, tačiau trūksta sėkmingo įgyvendinimo. Taigi labai svarbu, kad profesinio orientavimo specialistai, mokytojai, mokyklų vadovai ir politikai vienareikšmiškai suprastų savo veiklos bei pastangų reikšmę Lietuvos ateičiai. Tik tokiu atveju, sutelkus bendras jėgas vieningam tikslui, galima tikėtis ir teigiamų šios veiklos rezultatų. Tačiau pastebėtina, kad nėra tyrimų, kuriuose būtų aiškinamasi profesinių mokyklų moksleivių profesinio konsultavimo poreikiais.

Taip pat buvo organizuota mokslinė metodinė – praktinė konferencija Šiaulių J. Janonio gimnazijoje, skirta kaip tik profesiniam informavimui bei konsultavimui. Konferenciją rengė Šiaulių miesto savivaldybės Švietimo centras, Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija. Konferencijoje pranešimus skaitė 27 pranešėjai, užsiregistravo 52 dalyviai. Konferencijoje dalyvavo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos atstovas, RMTKR Karjeros planavimo centro atstovai, Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus atstovas, Lietuvos bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštųjų mokyklų mokytojai. Rezoliuciją rengė konferencijos darbo grupė. Konferencijos dalyviai išklause pranešimus profesinio informavimo ir konsultavimo klausimais, susipažino su kai kurių užsienio šalių bei įvairių Lietuvos mokyklų patirtimi profesinio orientavimo srityje. Apibendrinus konferencijoje skaitytus pranešimus bei dalyvių pasisakymus, padarytos šios išvados:

- Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą jaunimui susidaro didesnės galimybės laisvai pasirinkti profesiją, tačiau padidėja jaunimo karjeros planavimo gebėjimų ir asmeninės atsakomybės už profesinę karjerą reikšmė;
- Vykdamas Švietimo ir mokslo ministerijos projektą „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“, pradėti mokyti specialistai pagal parengtas profesinio informavimo ir profesinės karjeros gebėjimų ugdymo programas (2005 – 2008 m.). Taip pat vykdamas projektą „Atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos (AIKOS) sukūrimas ir plėtojimas“ iki 2008 m. bus įsteigti 640 profesinio informavimo taškų;
- Karjeros planavimo gebėjimų ugdymas turėtų būti sistemingesnis, paremtas normatyviniais dokumentais, parengtais remiantis gerosios patirties pavyzdžiais. Karjeros ugdymo elementai turėtų būti integruojami į bendrojo ugdymo, profesinio mokymo, aukštojo mokslo studijų turinį;

- Mokykla turi padėti bręstančiai asmenybei susiformuoti gebėjimą tirti, planuoti ir plėtoti individualią profesinę karjerą;
- IKT programų integravimas į mokymosi ir studijų turinį padeda bendrojo lavinimo, profesinio mokymo ir aukštosiose mokyklose organizuoti mokinių ir studentų konsultavimą aktualiausiomis profesinės karjeros planavimo temomis;
- Siekiant sėkmingo specialiųjų poreikių mokinių prisitaikymo ateities darbo rinkoje, reikalinga nuolatinė socialinė parama vertinant ir tikrinant savo profesinio apsisprendimo ir pasirinkimo efektyvumą;
- Organizuojant mokytojų ir dėstytojų kvalifikacijos tobulinimo renginius būtina ypatingą dėmesį skirti tam, kad jie suvoktų savo vaidmenį įgalinant besimokančiuosius atrasti būsimą gyvenimo kelią ir rūpintis individualia profesine karjera;

Po konferencijos buvo pateiktos ir rekomendacijos Švietimo ministerijai ir politikams:

- Įvesti mokyklose specialistų (profesinio informavimo, profesinio konsultavimo, karjeros planavimo gebėjimų ugdymo, profesijos konsultanto ar kt.);
- Sukurti veiksmingus profesinio informavimo, konsultavimo, karjeros planavimo gebėjimų ugdymo sistemos mechanizmus;
- Teikti, kurti, platinti metodinę medžiagą skirtą profesiniam informavimui, konsultavimui, karjeros planavimo gebėjimų ugdymui;

Bei rekomendacijos bendrojo lavinimo, profesinėms, aukštosioms mokykloms:

- plėsti informacines komunikacines mokinių bei mokytojų kompetencijas, kad jos atlieptų žinių visuomenės keliamus reikalavimus – būti konstruktyvios bei kokybiškos;
- Išnaudoti informacinių technologijų teikiamas galimybes, ugdant mokinių gebėjimus pasirinkti karjerą;

Bendrojo lavinimo mokykloms bendradarbiauti su profesinėmis ir aukštosiomis mokyklomis;

Taigi, teigtina, kad konferencijoje buvo išsakytos nuomonės ir pasiūlytos profesinio konsultavimo mokyklose gerinimo galimybės. Todėl galima teigti, kad profesinis konsultavimas yra būtinas mokyklose, o tai, kad konferencijos dalyvių nuomone buvo pasiūta glaudžiai bendrauti profesinėms ir aukštosioms mokykloms, rodo, kad moksleiviams, besimokantiems profesinėje mokykloje būtų sudarytos sąlygos siekti aukštojo mokslo.

M. Fullan (2001) teigia, kad šiandieninės švietimo kaitos tikslas turėtų būti ne diegti kuo daugiau inovacijų, o daryti tai atsirenkant, nuosekliai, sistemingai. Taigi dėstytojams ypač svarbu būti racionaliai imliems, nes imlumas bet kokioms arba visoms juos pasiekiančioms inovacijoms išbalansuotų jų pačių veiklą ir pa kenktų ugdymo procesui. Viena vertus, pastebimas ribotas

mokslinis racionalaus imlumo sampratos ir sandaros diskursas; kita vertus, nėra pakankamai tyrimų, susijusių su dėstytojų racionalaus imlumo raiška. Todėl teigtina, kad dėstytojais turėtų būti ne tik savo specialybės žinovai, bet ir gebėti konsultuoti moksleivius dėl jų profesinio pasirinkimo bei tolimesnio mokymosi galimybių. Tačiau pažymėtina, kad profesinio konsultavimo veiklą organizuoja atitinkamos institucijos bei pasirengę šiam darbui konsultantai.

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teigimo reikalavimų apraše III skyriuje yra teigiama, kad profesijos konsultantas „profesinių mokyklų mokiniams teikia tikslią informaciją apie specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes ir kt., pataria, kur rasti profesinio konsultavimo institucijas“. (LR švietimo ir mokslo ministro LR socialinės apsaugos ministro įsakymas dėl Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo) Todėl aišku, kad profesinis konsultavimas profesinėse mokyklose turi būti nukreiptas į pasirinktos specialybės turinį bei pateikiamos tolimesnio mokymosi galimybes.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003 – 2012 metams (2002) akcentuojama profesinio orientavimo paslaugų plėtotė. Numatyti tokie tikslai:

- išplėtoti švietimo ir gyvenimo praktikos ryšį,
- atverti mokyklas darbo pasauliui,
- pasiekti, kad praktinė darbinė veikla taptų sudėtine bendrojo ugdymo dalimi,
- mokiniams sudaryti galimybes rinktis įvairias mokymosi strategijas, alternatyvius turinio variantus.

Šie tikslai sudaro sąlygas mokinių pasirinkimo galimybių plėtrai, skatinančiai besimokantį aktyviai dalyvauti renkantis tolimesnę mokymosi kryptį ir profesiją. Todėl pažymima, kad būtini tokie švietimo sistemos pokyčiai, kurie didintų švietimo sistemos efektyvumą, išplėstų švietimo prieinamumą, sukurtų sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, užtikrintu Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę. Galima teigti, kad poreikis teikti profesinio orientavimo paslaugas mokykloje tampa dar ryškesnis ir aktualesnis. Reikėtų akcentuoti ir tai, kad profesinėse mokyklose besimokantys moksleiviai taip pat turi galimybę tęsti mokymąsi kitose šalies mokyklose. Todėl profesinio orientavimo, konsultavimo ir informavimo tikslai turėtų būti siekiami įgyvendinti ir profesinėse mokyklose.

Profesinio orientavimo ir konsultavimo veiklai yra svarbus ir 2003 m. patvirtintas LR Švietimo įstatymas (2003), kuris numato konkrečias pagalbos priemones, padedančias plėtoti jaunimo profesinį orientavimą mokykloje. Svarbiausios pagalbos priemonės mokykloje, nurodomos šios: informacinė, psichologinė, socialinė - pedagoginė pagalba, specialioji pedagoginė ir specialioji, taip pat informavimas apie švietimą, sveikatos priežiūrą.

Minėtame įstatyme pabrėžiama pagalba mokytojui ir mokyklai, kurios paskirtis - sudaryti sąlygas mokytojams kelti kvalifikaciją – toliau mokytis, padėti kurti tokią mokyklos aplinką, kuri sukurtų sąlygas pačios mokyklos tobulėjimui. Profesinio orientavimo pagalbos priemonėms priskiriama: informacinė, psichologinė, žinių suteikimas apie švietimą ir socialinė pedagoginė pagalba.

Įstatyme akcentuojama, kad informavimas apie švietimą - svarbiausia profesinio orientavimo pagalbos rūšis, kurios paskirtis - teikti asmeniui profesinę informaciją, kuri padėtų pasirinkti jo individualybę atitinkančius interesus, polinkius, gebėjimams adekvatų švietimą ir tiekėją, siekiamą išsilavinimą ar profesiją.

Apibendrinant teigtina, kad aiškinantis profesinio konsultavimo galimybes mokymosi įstaigose, analizuojami teisės aktai, švietimo ir ES dokumentai, rengiami ir atliekami tyrimai, profesinio konsultavimo įgyvendinimo galimybėms skiriami pasitarimai ir konferencijos.

3. PROFESINIO KONSULTAVIMO SITUACIJOS IR POREIKIO PROFESINĖSE MOKYKLOSE EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija ir imties charakteristika

Profesinio konsultavimo paslaugos yra svarbios ir švietimo sistemai, ir darbo rinkai, siekiant, kad pagerėtų jų tarpusavio sąveika. Profesinio konsultavimo paslaugos yra pripažįstamos kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas, be to, tai ir vienas Europos komisijos memorandumo dėl mokymosi visą gyvenimą prioritetų. Daugelyje pasaulio šalių profesinio konsultavimo paslaugos pradamos teikti jau ikimokyklinio amžiaus asmenims. Profesinis konsultavimas ypač svarbus mokykliniame amžiuje, nes būtent pagrindinių, vidurinių mokyklų bei gimnazijų moksleiviai turi pasirinkti mokymosi profilį, pakraipą, sieti pasirinkimą su būsima profesija.

Siekiant išsiaiškinti profesinio konsultavimo situaciją profesinėje mokykloje buvo atliktas empirinis tyrimas, kuriame dalyvavo pedagogai ir profesinės mokyklos moksleiviai. Tyrimui atlikti buvo parengtos dvi anketos: mokytojams ir moksleiviams.

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kaip moksleiviai ir pedagogai vertina esamą profesinio konsultavimo situaciją profesinėje mokykloje, o taip pat kokio pobūdžio poreikiai iškyla profesinio konsultavimo srityje. T.y. buvo tiriamas moksleivių požiūris į profesinio konsultavimo reikalingumą bei pedagogų požiūris į profesinio konsultavimo vykdymo galimybes profesinėje mokykloje.

Anketinė apklausa pasirinkta remiantis A. Valackienės (2004) pateiktu teiginiu, jog „apklausa, tai susistemintas informacijos iš respondentų rinkimas pateikus anketą“. Tai reiškia, kad stengiamasi surinkti kuo tikslesnius duomenis, kurių patikimumas įvertinamas matematiniais – statistiniais metodais.

Anketoje moksleiviams yra pateikiama 14 klausimų. Klausimais yra siekiama išsiaiškinti moksleivių nuomonę apie profesiją, profesinės mokyklos pasirinkimo priežastis, profesinio pasirinkimo veiksnius bei įtaką profesiniam pasirinkimui.

Antrasis klausimų blokas skirtas išsiaiškinti, kiek moksleivis jaučia pasitenkinimo mokydamasis profesijos, kokia jo pasirinktos profesijos paklausa darbo rinkoje bei kokios prognozuojamos įsidarbinimo galimybės.

Trečiasis klausimų blokas buvo nukreiptas į profesinio konsultavimo veiklą ir reikalingumą pačiam moksleiviui, bei šios veiklos vertinimą. Moksleiviams buvo pateikiami uždari klausimai.

Mokytojams anketa parengta taip pat keliais blokais. Pirmuoju klausimų bloku buvo aiškinamasi mokytojų nuomonė dėl profesinio konsultavimo mokykloje vietos, paskirties ir

svarbos. Antruoju klausimų bloku buvo aiškinamasi pedagogų požiūris į pedagogų pasirengimą profesiniam konsultavimui. Trečiuoju klausimų bloku buvo siekiama išsiaiškinti profesinio konsultavimo reikšmingumą moksleivio profesiniam pasirinkimui. Anketos klausimais buvo siekiama išsiaiškinti moksleivių požiūrį dėl profesinio konsultavimo organizavimo ir tobulinimo galimybių mokykloje. Mokytojams anketa gana konkreti, nes siekiama išsiaiškinti tik profesinio konsultavimo veiklos ir jos efektyvumo aspektus.

Empiriniame tyrime dalyvavo dvi grupės respondentų: profesinės mokyklos moksleiviai ir jų pedagogai. Tyrime dalyvavo 30 pedagogų, visi mokytojai turi aukštąjį išsilavinimą.

Tyrime dalyvavo 202 profesinės mokyklos moksleiviai. Buvo fiksuota respondentų lytis ir pasirinkta profesija. Tyrime dalyvavo 58 merginos ir 144 vaikinai.

Tokiam respondentų pasiskirstymui įtakos turi tai, kad mokykloje yra ruošiamos daugiau vyriškos profesijos atstovai. Respondentų pasiskirstymas pagal pasirinktą profesiją pateikiamas 4 lentelėje.

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal pasirinktą profesiją

Profesija	Respondentų skaičius	Procentinė išraiška
Ūkio darbuotojas	24	11,8 %
Mūrininkas	26	12,8 %
Aplinkotvarkos specialistas	24	11,8 %
Statybininkas	23	11,5 %
Automechanikas	40	19,8 %
Stalius	7	3,5 %
Kosmetologė	17	8,5 %
Kirpėja	24	11,8 %
Higienistė	17	8,5 %

Remiantis duomenimis, pateiktais 4 lentelėje, galima teigti, kad daugiausiai tyrime dalyvavo automechaniko profesiją pasirinkusių vaikinių. Taip pat nemaža grupė vaikinių pasirinkusių statybininko profesiją. Merginų, dalyvavusių tyrime, populiariausia pasirinkta kirpėjos profesija.

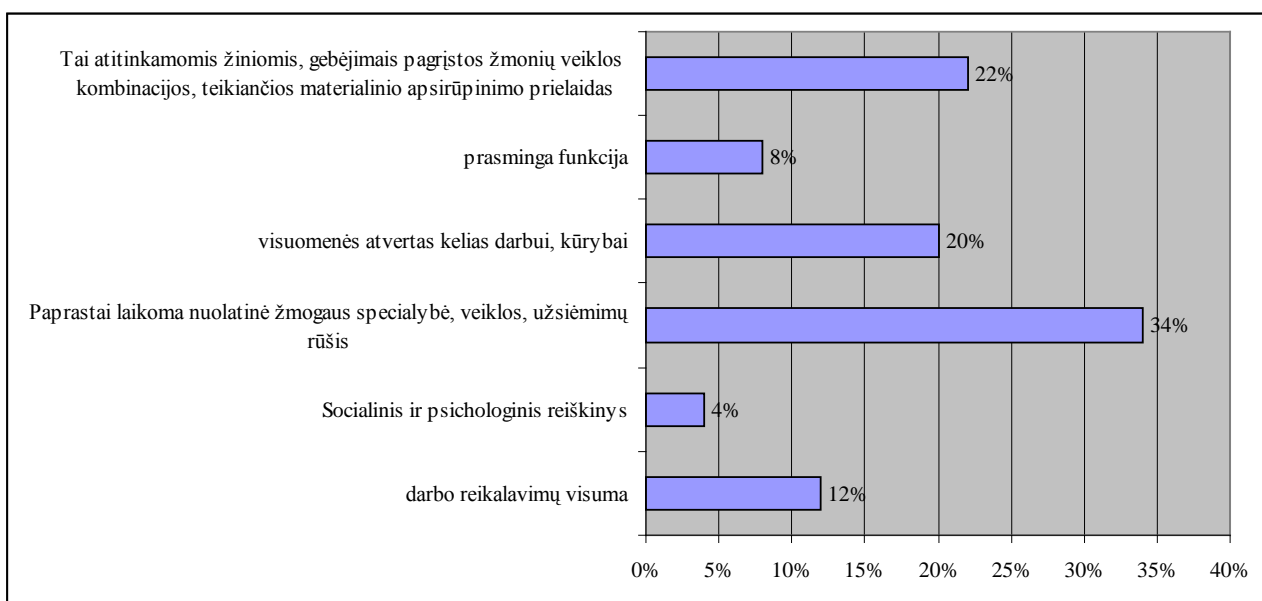
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

3.2.1. Profesinės mokyklos moksleivių požiūrio į savo profesiją ir į profesinį konsultavimą analizė

Profesijos sąvoką įvairūs autoriai apibūdina šiek tiek skirtingai. „Profesija – tai nuolatinės veiklos rūšis, kuriai reikia specialaus pasirengimo ir kuri yra pragyvenimo šaltinis“ (Šernas V., 1998, p.11). R. Laužacko (2005) teigimu profesija atitinkamomis žiniomis, gebėjimais (mokėjimais

ir įgūdžiais) pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio aprūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas. „Profesija – specializuoto ir kvalifikuoto darbo rūšis“ (L. Jovaiša, 2007, p.124).

Taigi, profesijos samprata yra pateikiama mokslinėje literatūroje gana įvairiai, tačiau moksleiviai nesiremiami mokslinė literatūra turi susiformavę savo profesijos sampratą, tačiau moksleiviams buvo pateikti kelių autorių profesijos apibrėžimai, o jie buvo prašomi pasirinkti labiausiai atitinkantį jų sampratą. Tuo buvo siekiam išsiaiškinti, kokia profesijos aiškinimo savybė yra patraukliausia moksleiviams (žr. 3 pav.).

3 pav. Moksleivių pasirinkti profesijos apibrėžimai (N- 202)

Profesiją apibrėžė nemažai autorių, tačiau moksleiviams tikslus buvo pateikiami R. Laužacko (2005) ir L. Jovaišos (1999), (2007) profesijos apibrėžimai. Tačiau analizuojant moksleivių anketinės apklausos duomenis, nustatyta, kad moksleivių dauguma pasirinko L. Jovaišos (1999) pateikiamą specialybės apibrėžimą. Vadinasi, moksleiviai įgytą profesiją vertina kaip nuolatinę žmogaus veiklą ir užsiėmimą.

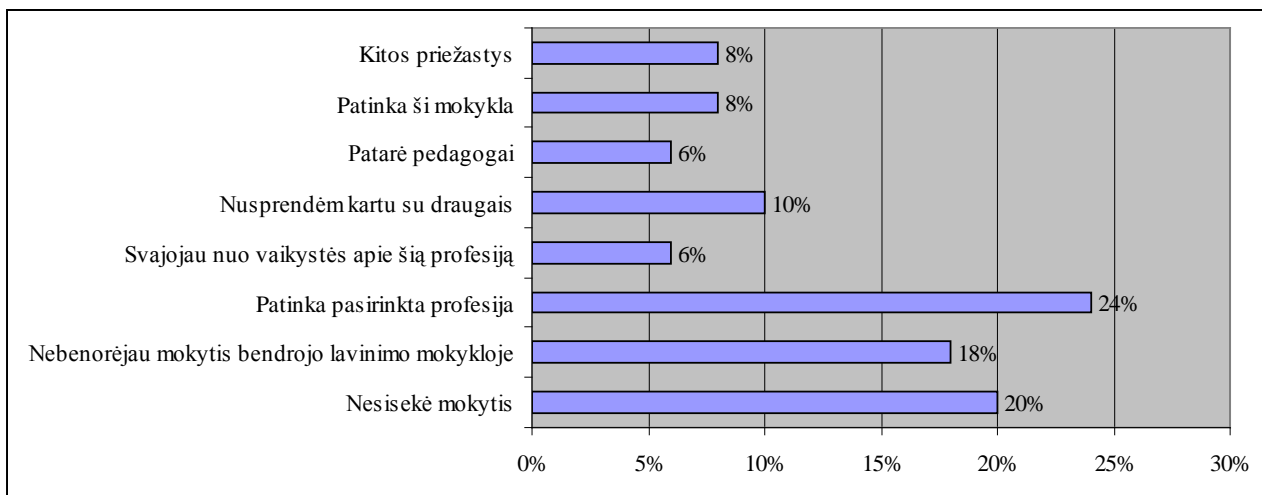
R. Laužacko (2005) apibrėžimui, kad profesija yra atitinkančiomis žiniomis, gebėjimais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios materialinio aprūpinimo prielaidas, pritarė tik 22 proc. moksleivių. Todėl pastebėtina, kad moksleiviai nesieja tarpusavyje sąvokų įgūdžiai, žinios ir profesija.

Nemaža dalis moksleivių pasirinko atsakymo variantą, kad profesija yra visuomenės atvertas kelias darbui ir kūrybai. Todėl profesiją ši grupė moksleivių sieja su galimybe gauti darbą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad profesija moksleivių yra suvokiama kaip galimybė dirbti kažkokį darbą, turint reikalingą išsilavinimą tam darbui atlikti. Moksleiviai, pritardami

profesijos sampratai suvokia, ko turi siekti, tačiau įvairus apibrėžimų pasirinkimas rodo, kad moksleiviams reikalingas tikslingas profesinis konsultavimas, nes jie profesiją suvokia gana paviršutiniškai.

Respondentai jau yra pasirinkę profesiją ir yra profesinės mokyklos vyresnių klasių moksleiviai, todėl labai svarbu išsiaiškinti priežastis, kas paskatino pasirinkti profesiją (žr.4 pav.).

4 pav. **Priežastys, paskatinusios moksleivius pasirinkti profesiją** (N – 202)

Analizuojant moksleivių atsakymus, paaiškėjo, kad daugiausiai atsakiusių moksleivių patinka pasirinkta profesija. Todėl galima daryti prielaidą, kad moksleiviai yra išsiaiškinę savo profesinius poreikius ir pasirinko mokymąsi profesinėje mokykloje skatinami vidinių teigiamų motyvų.

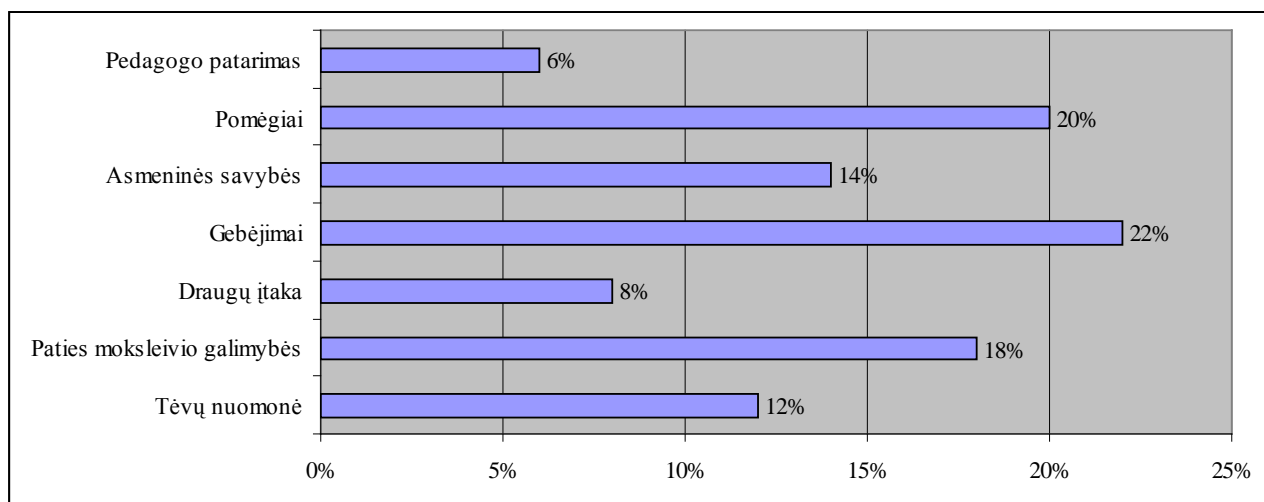
Tačiau nemaža dalis moksleivių nurodė, kad profesinės mokyklos pasirinkimui įtakoją tai, kad nesisekė mokytis bendrojo lavinimo mokykloje. Šią priežastį galima įvardinti kaip dažniausiai mokyklose akcentuojamą motyvą, kuris yra nurodomas silpniau besimokantiems mokiniams: jei negebi mokytis, eik į profesinę mokyklą. Todėl galima daryti prielaidą, kad ši priežastis yra suformuota mokyklose, o ne išskirta pačių moksleivių, todėl ją tikslinga priskirti prie išorinių profesijos pasirinkimo motyvų.

Tai, kad nenorėjo mokytis bendrojo lavinimo mokyklose nurodė 18 proc. respondentų, todėl teigtina, kad šie moksleiviai patys pasirinko profesinį mokymąsi, nesiaiškindami gilesnių priežasčių. Tačiau tikėtina, kad tai ta pati nesėkmės bendrojo lavinimo mokykloje priežastis, tik labiau užmaskuota forma.

Draugų įtaka pasirenkant profesinę mokyklą yra nedidelė. Tačiau pastebėta, kad į profesines mokyklas dažniausiai stoja jau keli pažįstami ar bendraklasiai, todėl tokia priežastis, kad profesinis pasirinkimas vertinamas remiantis draugų nuomone, yra labai tikėtina.

Mažiausiai pasirinkimui turi įtakos svajonė apie profesiją nuo vaikystės, patinkanti mokykla ar patinkantys pedagogai. Vadinasi, moksleivių mokymąsi profesinėje mokykloje daugiausiai įtakoja išoriniai veiksniai, kuriuos lemia nesėkmės bendrojo lavinimo mokykloje

Gilinantis į moksleivių profesinės mokyklos bei profesijos pasirinkimo priežastis buvo klausama, kas jiems yra svarbiausia renkantis profesiją (žr. 5 pav.).

5 pav. Moksleivių nurodytos svarbiausios priežastys, renkantis profesiją (N – 202)

Pagrindinis moksleivių nurodyti profesijos pasirinkimo veiksniai yra – gebėjimai bei pomėgiai. Todėl tikslinga akcentuoti, kad mokymosi gebėjimai arba sunkumai bendrojo lavinimo mokyklose įtakoja moksleivių pasirinkimą mokytis specialybės. Reikėtų nurodyti, kad gebėjimai ir pomėgiai yra pozityvios priežastys, bet kaip aiškėja iš ankstesnių moksleivių atsakymų, gebėjimai šiuo atveju tikriausiai įvardijami kaip netinkami mokytis bendrojo lavinimo mokyklose.

Tokią prielaidą patvirtina ir toks moksleivių atsakymas, kad mokytis profesijos juos įtakoja pačių galimybės. Todėl galima daryti išvadą, kad tie moksleiviai, kuriems sunkiau sekasi mokytis bendrojo lavinimo mokyklose, pasirenka profesines mokyklas.

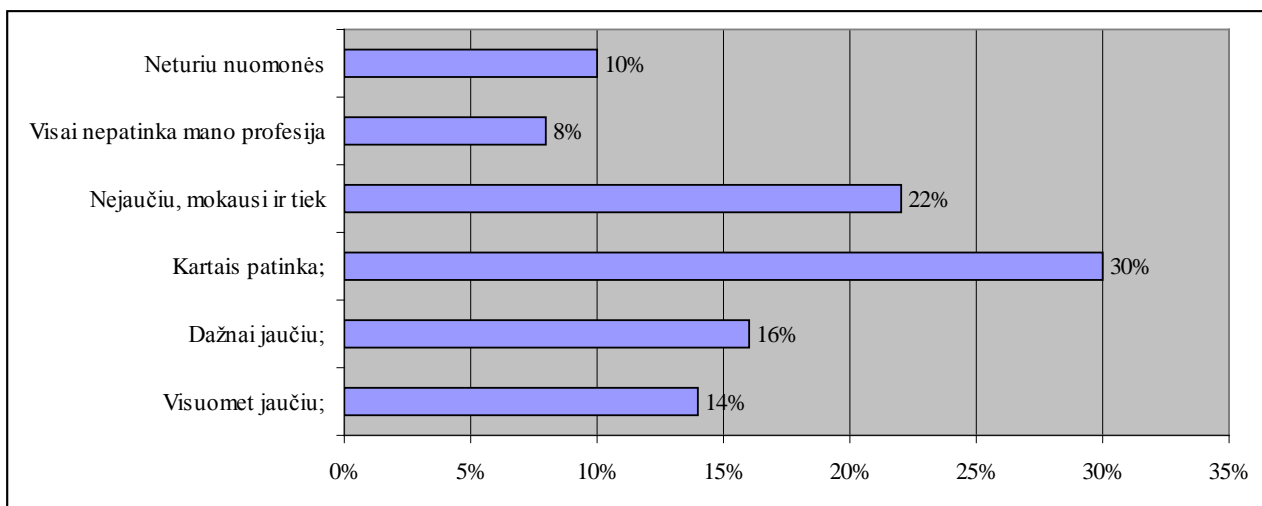
Asmeninės savybės ir tėvų nuomonė gali būti išskiriama kaip antra priežastis, dėl kurios pasirenkama profesija. Reikia pažymėti, kad asmeninės savybės yra labai svarbus vidinis profesijos pasirinkimo motyvas, kuris parodo, kad moksleivis tinkamai analizuoja savo gebėjimus. O tėvų nuomonė yra išorinis motyvas, kuris kartais gali būti ir negatyvus. Tačiau manytina, kad pasirenkant profesiją tėvų nuomonė yra labai svarbi, ypač renkantis profesinę mokyklą, kadangi tikėtina, jog daugelis tėvų nori, kad jų vaikai gerai mokytųsi ir galėtų siekti aukštojo išsilavinimo. Tačiau, jei tėvų yra sakoma, kad vaikas niekam tikęs ir gali mokytis tik profesinėje mokykloje, tai gali suformuoti neigiama vaiko savęs vertinimą.

Pedagogų ir draugų įtaka profesijos pasirinkimui nėra reikšminga priežastis ir didelės įtakos neturi, tačiau galima daryti prielaidą, kad bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai dažnai

nukreipia moksleivius mokytis profesijos, o pati profesija yra pasirenkama kartu su draugais, kurie taip pat pasirenka profesinę mokyklą.

Todėl galima daryti išvadą, kad profesija yra pasirenkama remiantis daugiau vidiniais motyvais.

Išsiaiškinus profesijos pasirinkimo motyvus, svarbu išsiaiškinti, ar moksleiviai jaučia pasitenkinimą mokydami profesinėje mokykloje (žr. 6 pav.)

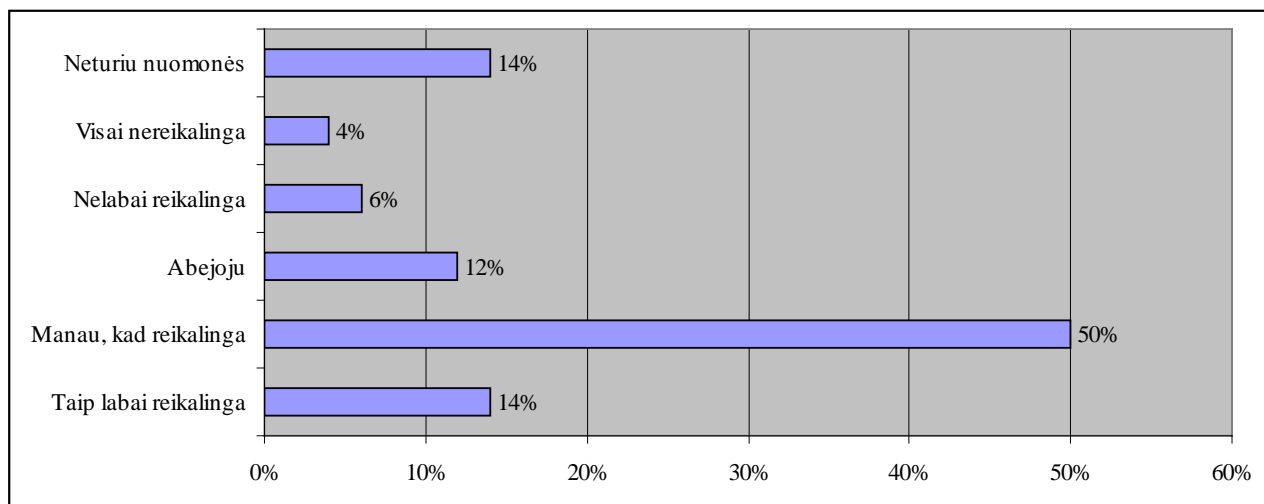
6 pav. Moksleivių pasitenkinimas mokymusi profesinėje mokykloje (N - 202)

Moksleivių nuomonė dėl pasitenkinimo mokantis profesinėje mokykloje pasiskirstė gana įvairiai. Tačiau daugiausiai moksleivių teigė, jog mokytis profesinėje mokykloje patinka tik kartais. Todėl manytina, kad profesinės mokyklos moksleiviai profesiją pasirinko atsitiktinai arba skatinami išorinių profesijos pasirinkimo motyvų. Todėl ryškėja profesinio konsultavimo bendrojo lavinimo mokyklose trūkumas.

Nemaža dalis moksleivių teigė, kad profesinėje mokykloje mokosi ir tiek, o pasitenkinimo nejaučia. Tai ir šis atsakymas parodo, kad moksleiviams yra mokymasis reikalingas tik tam, kad įgytų kokią nors profesiją, kad galėtų dirbti. Tačiau nemaža dalis yra moksleivių, kuriems nepatinka jų pasirinkta profesija ar jie neturi nuomonės, todėl galima teigti, kad profesinėse mokyklose besimokantys moksleiviai dar nėra apsisprendę iki galo dėl savo profesijos pasirinkimo. Todėl akcentuotina, kad profesinėse mokyklose profesinis konsultavimas turi būti vykdomas siekiant išaiškinti moksleiviams jų profesines galimybes ateityje ir įgytos profesijos paklausumą darbo rinkoje.

Pasitenkinimą mokydami daugiau ar mažiau jaučia apie 30 proc. moksleivių, todėl tikėtina, kad tai yra ta dalis moksleivių, kurie rinkosi profesiją todėl, kad jiems ji patinka.

Modernėjant visuomenei, keičiantis darbo ypatumams, gausėjant technologiniams įrengimams keičiasi ir darbininkiškų profesijų poreikis. Todėl labai svarbu moksleiviams, jau pasirinkusiems profesiją, išsiaiškinti, suprasti ir žinoti, ar jų profesija turi paklausą darbo rinkoje bei tai, ar jie tikisi rasti darbą pagal pasirinktą profesiją (žr. 7 pav.).

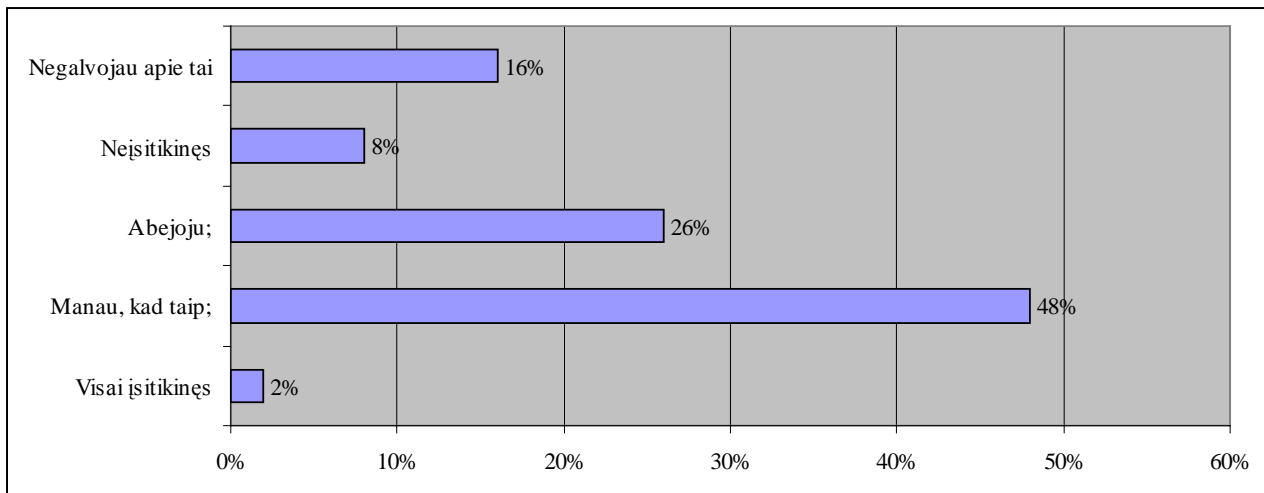

7 pav. Moksleivių nuomonė apie pasirinktos profesijos paklausą darbo rinkoje (N – 202)

Remiantis moksleivių atsakymais, nustatyta, kad jie apie savo pasirinktą profesiją yra susidare labai perspektyvią nuomonę, nes jų teigimu, tai reikalinga profesija darbo rinkoje. Tačiau apie 24 proc. apklaustųjų mano, kad tai nelabai reikalinga ir visai nereikalinga profesija arba neturi nuomonės šiuo klausimu. Todėl teigtina, kad profesinis konsultavimas nevyksta profesijos paklausos darbo rinkoje kryptimi.

Tyrint mintyje moksleivių pasirinktas profesijas, teigtina, kad moksleiviai yra nusiteikę įgyti reikalingą ir paklausią profesiją, nes merginos daugiausiai mokosi kirpėjos profesijos, o vaikinai automechaniko profesijos. Todėl tikėtina, kad šių profesijų atstovai pastaruoju metu dar turi galimybę įsidarbinti arba steigti savo verslą.

Kaip moksleiviai įsivaizduoja įsidarbinimo galimybes pateikiama 8 paveiksle.

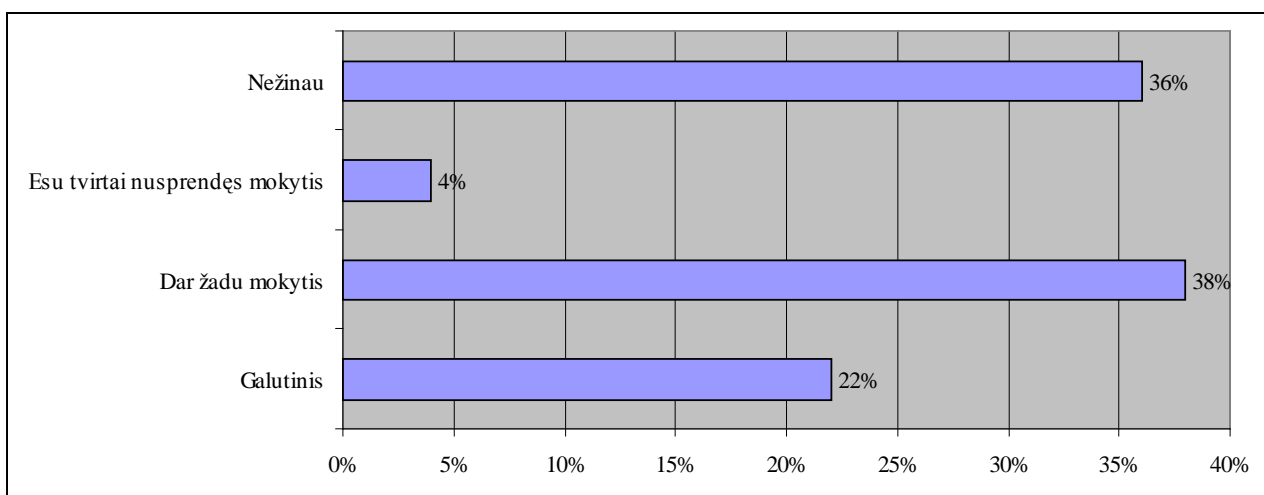

8 pav. **Moksleivių nuomonė apie įsidarbinimo galimybes, įgijus profesiją (N – 202)**

Analizuojant moksleivių nuomonę, išryškėjo tokia tendencija, kad moksleiviai pozityviai mano apie profesijos pasirinkimą taip pat panašiai jie nusiteikę greitai rasti darbą pagal įgytą profesiją.

Gal tik šiuo atveju yra kiek daugiau abejojančių ar negalvojančių apie darbo paieškas. Todėl reikalingas moksleiviams kryptingas aiškinimas dėl darbo būtinumo ir reikšmingumo žmogaus gyvenime, būtina siekti, kad dar besimokydami moksleiviai turi žinoti darbo rinkos situaciją, jos kitimo tendencijas, tuo tikslu ypatingai svarbus profesinis konsultavimas

Kiekvienas moksleivis besimokantis profesinėse mokyklose turi galimybę tęsti mokslą kolegijose ar aukštosiose mokyklose. Todėl buvo aiškinamasi moksleivių nuomonė dėl tolesnių mokymosi planų siekiant įgyti specialybę. (žr. 9 pav.).

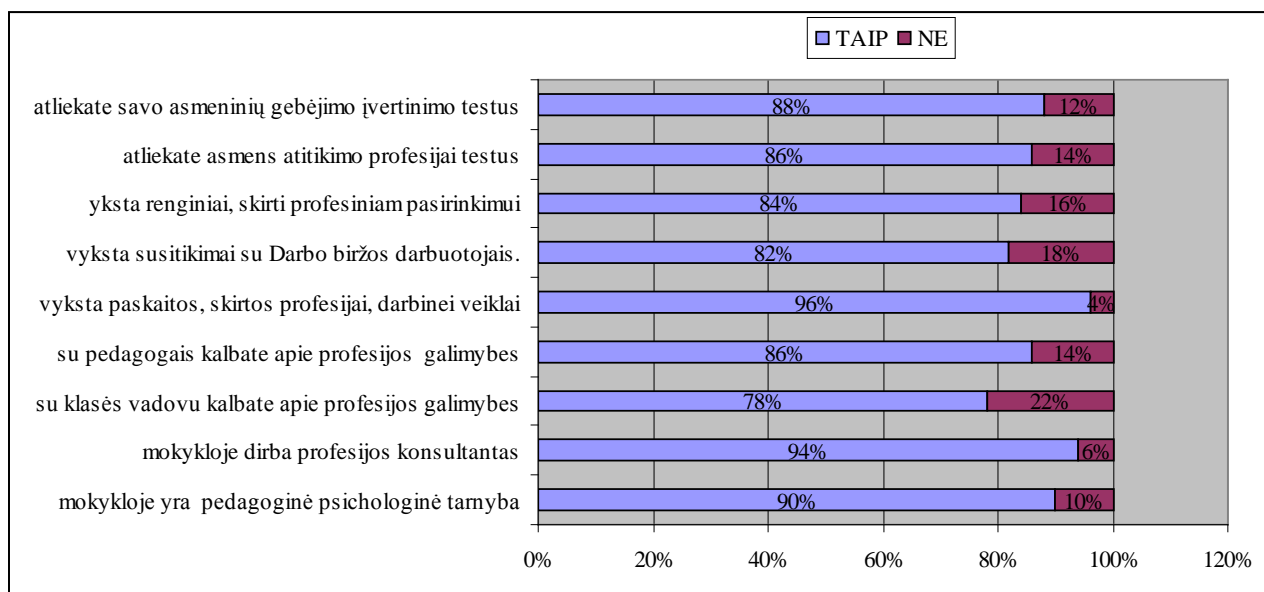
9 pav. **Moksleivių ketinimai dėl tolimesnio mokymosi (N – 202)**

Analizuojant moksleivių atsakymus, matyti, kad nemaža dalis moksleivių yra tvirtai apsisprendę mokytis, tačiau beveik tiek pat moksleivių kiek ir apsisprendusių mokytis, dar nežino,

ar siek aukštesnio išsilavinimo ar mokysis kitos profesijos. Vadinasi, tikėtina, kad ir iš neapsisprendusių toliau mokytis moksleivių gali šios atsirasti norinčių ir siekiančių mokytis.

Nežada mokytis ir siekti specialybės įsigijimo tik 22 proc. moksleivių. Todėl galima daryti išvadą, kad profesinė mokykla dar nėra paskutinis moksleivio apsisprendimas. Todėl akcentuotina, kad profesinis konsultavimas yra labai reikšmingas ir reikalingas profesinėje mokykloje.

Kokias profesinio konsultavimo galimybes nurodo moksleiviai savo mokykloje pateikiama 10 paveiksle.

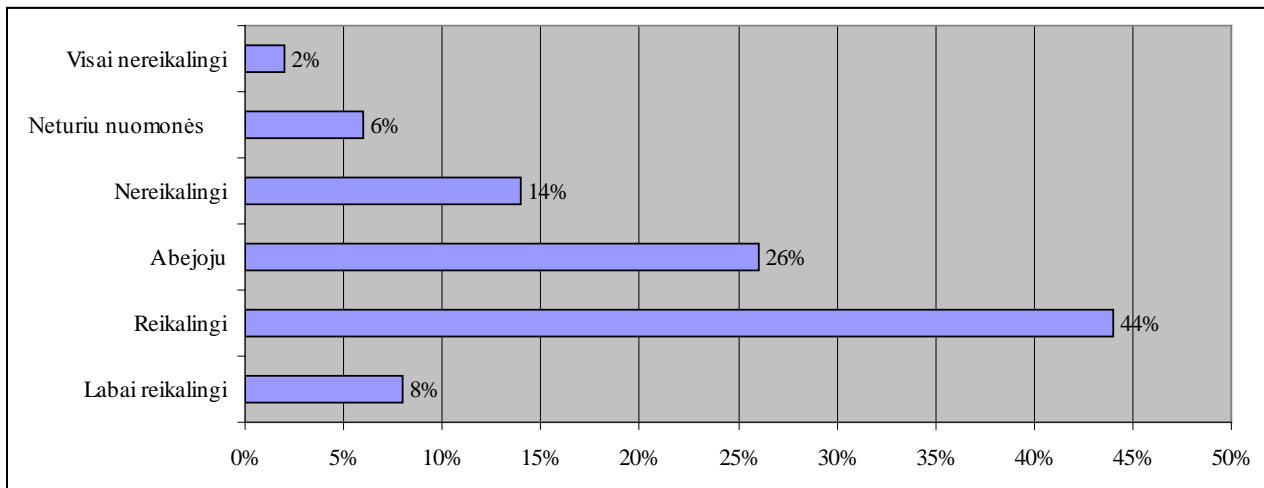

10 pav. Moksleivių nuomonė apie profesinio konsultavimo formas profesinėje mokykloje (N – 202)

Analizuojant moksleivių profesinio konsultavimo formų vertinimą, nustatyta, kad yra vykdoma visa atsakymo variantuose įvardijama veikla.

Taigi galima daryti prielaidą, kad profesinėje mokykloje, kurioje buvo atliktas tyrimas, dažniausiai yra vykdoma tokia profesinio konsultavimo veikla: renginiai, paskaitos, skirtos profesinei, darbinei veiklai, atliekami psichologiniai testai. Taip pat mokykloje savo paslaugas teikia mokykloje dirbantis profesijos konsultantas. Mokykloje yra pedagoginė psichologinė tarnyba. Todėl galima teigti, kad mokykloje yra visos sąlygos įgyvendinti profesinio konsultavimo uždavinius. Tačiau, remiantis ankstesniais moksleivių atsakymais, manytina, kad profesinio konsultavimo veiklos dar trūkstanta šioje mokykloje.

Dažniausiai profesinio konsultavimo veikla yra pokalbiai su profesijos konsultantu, todėl buvo aiškinamasi, kiek tokia veiklos forma yra patraukli ir naudinga moksleiviams. (žr. 11 pav.).

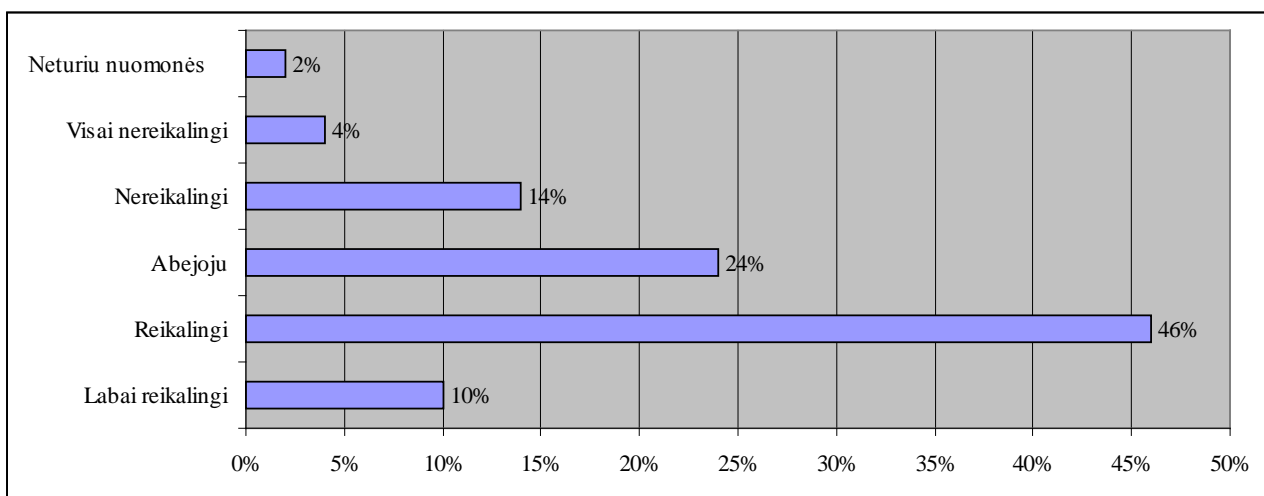
11 pav. Moksleivių nuomonė dėl pokalbių su profesijos konsultantu naudingumo (N – 202)

Pagal duomenis, pateikiamus 11 paveiksle, matyti, kad 44 proc. moksleivių pokalbius su profesijos konsultantu vertina kaip reikalingus. Todėl teigtina, kad pokalbio metu su konsultantu moksleivis gali išsiaiškinti jam rūpimus klausimus dėl profesinio pasirinkimo, apsisprendimo arba išsiaiškinti savo pasirinktos profesijos populiarumą bei reikalingumą darbo rinkoje.

Tačiau reikia pažymėti, kad daugiau nei pusė respondentų pateikė neigiamus šios veiklos vertinimus. Todėl manytina, kad tie moksleiviai dar nedalyvavo tokia konsultaciniame pokalbyje arba neįvertino poreikio jame dalyvauti arba negavo reikiamos jiems naudos.

Apibendrinant galima teigti, kad moksleiviams tokie pokalbiai yra naudingi, jau vien dėl to, kad padeda išsiaiškinti pasirinktos profesijos naudingumą bei pritaikymo galimybes.

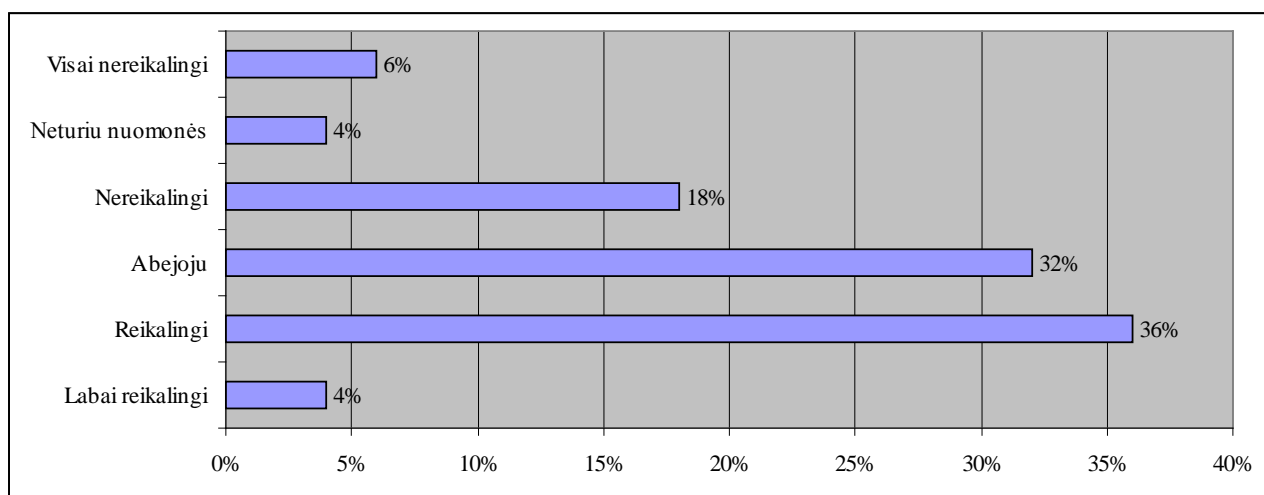
Kita veikla, kuri priskiriama profesiniam konsultavimui yra testai, skirti charakterio ir asmeninių savybių atitikimą jau pasirinktai profesijai. Tokius testus gali atlikti ir psichologai ir profesijų konsultantai. Moksleivių vertinimas dėl šių testų reikalingumo pateikiamas 12 paveiksle.

12 pav. Psichologinių testų, padedančių nustatyti atitikimą pasirinktai profesijai, vertinimas (N – 202)

Daugiau nei pusė dalyvavusių tyrime moksleivių psichologinius testus, padedančius įvertinti asmeninių savybių atitikimą pasirinktai profesijai vertina palankiai ir teigia, kad tokie testai yra reikalingi. Tačiau nemaža dalis respondentų mano, kad tokia profesinio konsultavimo veikla nėra reikalinga. Galbūt šie moksleiviai atlikę tokius testus nebuvo patenkinti gautais rezultatais. Vadinas, šių testų naudą gali įvertinti tik tie moksleiviai, kurie pasinaudojo tokio testavimo galimybe ir sulaukė pakankamai informacijos.

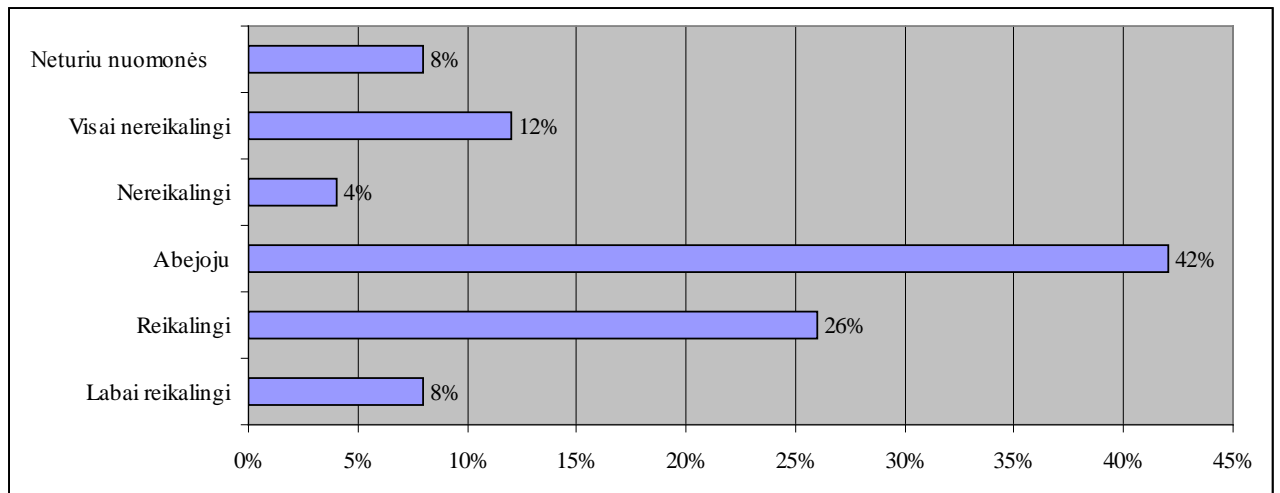
Testai, kurie padeda pritaikyti savo asmenines savybes kažkokiai profesijai, taip pat yra atliekami profesinėse mokyklose. Pagal šių testų atsakymus, moksleiviai gali išsiaiškinti, kokia profesija jiems labiausiai tiktų, todėl pasitikrinti psichologinio atitikimo testų jau pasirinktai profesijai, rezultatus su galimos profesijos pagal asmenines savybes testo rezultatais, visuomet yra įdomu ir tikslinga. (žr. 13 pav.)

13 pav. Testų padedančių atskleisti asmeninių savybių ir gebėjimų atitikimą profesijai (N – 202)

Kaip paaiškėjo iš ankstesnio klausimo moksleivių atsakymų, testai, padedantys atskleisti asmeninių savybių ir gebėjimų atitikimą jau pasirinktai profesijai, yra reikalingi. O testams, kuriais galima išsiaiškinti asmeninių savybių pritaikymą kažkokiai profesinei veiklai, didesnė dalis moksleivių nepritarė. Todėl tikėtina, kad jie yra patenkinti savo pasirinkta profesija ir nebemato reikalinga aiškinti, kokia profesija jiems tiktų. Todėl manytina, kad moksleiviai pasirinkę profesiją, retai ieško psichologinio atitikimo kažkokiai kitai profesijai.

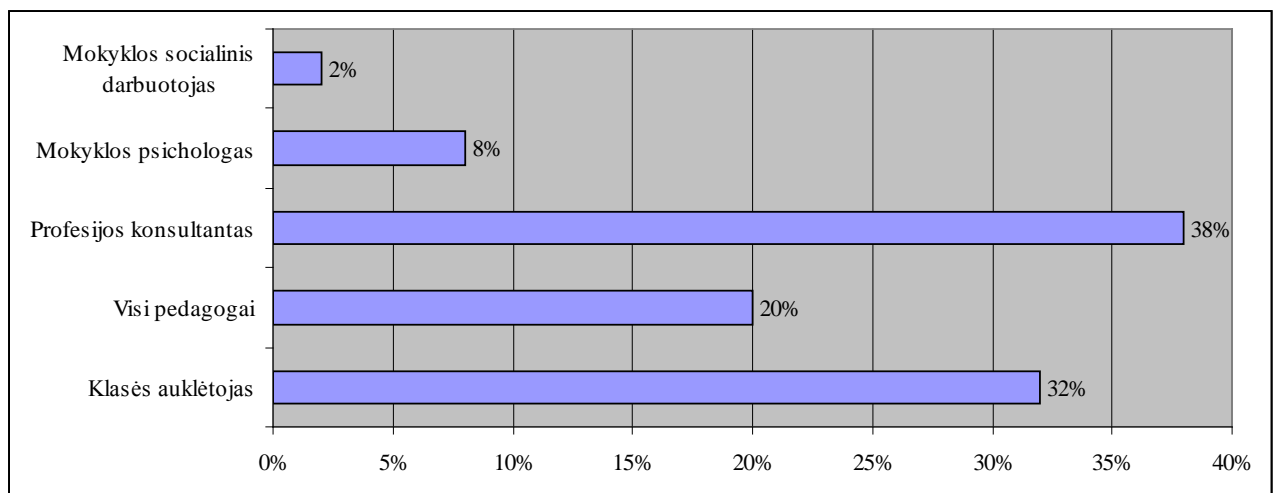
Profesinio rengimo konsultantai, psichologai gali suteikti moksleiviams informacijos apie tolimesnio mokymosi galimybes, padėti pasirinkti tolimesnio mokymosi galimybes pagal asmeninius gebėjimus bei pomėgius. Tačiau moksleiviai pakankamai retai kreipiasi tokios pagalbos į mokykloje dirbančius specialistus. Kiek tokia pagalba reikalinga moksleiviams yra pateikiama 14 paveiksle.

14 pav. **Susitikimų su psichologais ir profesijos konsultantais reikalingumo vertinimas (N=202)**

Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 14 paveiksle, daugiausia moksleivių abejoja tokios veiklos reikalingumu ir tik daugiau nei 30 proc. moksleivių šie susitikimai yra reikalingi ir labai reikalingi. Todėl tikėtina, kad profesinėse mokyklose besimokantys moksleiviai mažai kreipia dėmesio profesinei pagalbai. Tokiam požiūriui gali įtakoti keletas priežasčių: gal neprofesionalūs konsultantai arba netenkina testų rezultatai, arba yra parenkami neįdomūs netinkami testai.

Moksleivių buvo klausama, kas turėtų vykdyti profesinį konsultavimą (žr. 15 pav.).

15 pav. **Moksleivių požiūris į profesinio konsultavimo vykdytojus (N – 202)**

Moksleivių nuomonės dėl profesinių konsultantų išsiskyrė į dvi dalis: profesijos konsultantas ir klasės auklėtojas, todėl teigtina, kad moksleiviai labai pasitiki klasės auklėtoju ir pageidauja, kad jis būtų ir jų profesijos konsultantu.

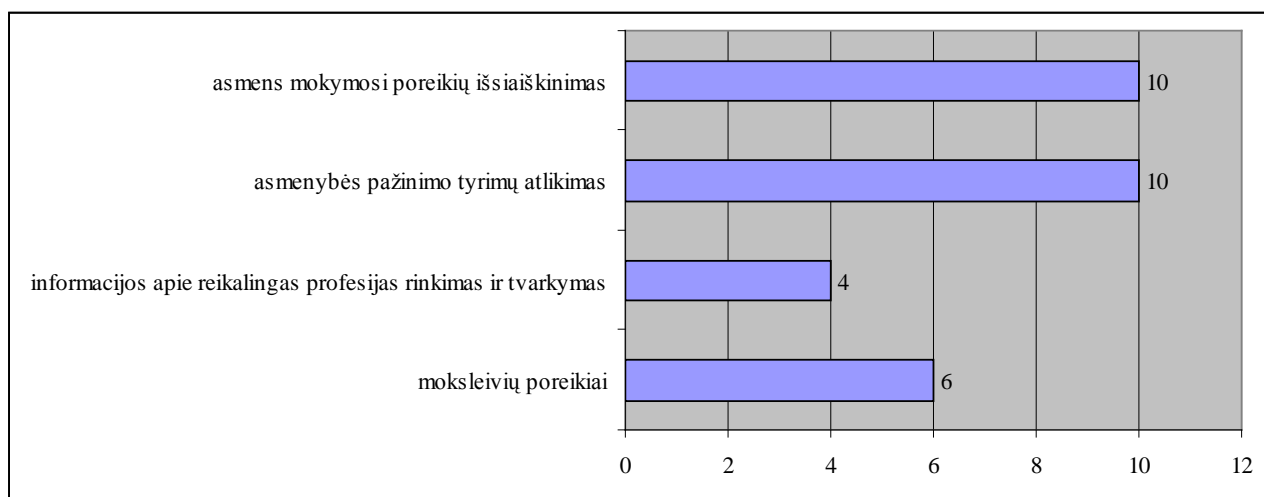
Tačiau reikia siekti, kad moksleiviai pasitikėtų ir kitais pedagogais. Todėl remiantis tokiais moksleivių atsakymais galima manyti, kad moksleiviams reikalingas profesiniam konsultavimui žmogus, kurie juo pasitiki.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinėje mokykloje yra vykdoma profesinio konsultavimo veikla, tačiau kol kas ji nėra labai palankiai vertinama mokyklos auklėtinių. Tačiau tikėtina, kad tai yra dėl to, jog šioje srityje vyksta įvairūs pokyčiai, profesiniam orientavimui ir konsultavimui yra skiriamas vis didesnis dėmesys.

Taigi situacija yra tokia: moksleiviai nevisai tiksliai supranta, kas tai yra profesija, pasižymi išorine motyvacija, nėra pakankamai patenkinti savo pasirinkta profesija, todėl reikalingas kryptingesnis profesinis konsultavimas, mažiau dėmesio skiriant įvairiems testams ir daugiau kalbant apie profesijos naudingumą bei paklausumą ir tendencijas darbo rinkoje. Pageidautina, kad profesijos konsultantas įgytų didesnę mokinių pasitikėjimą, kad ir kiti mokyklos pedagogai aktyviau įsijungtų į moksleivių profesinio konsultavimo veiklą.

3.2.2. Pedagogų, dirbančių profesinėje mokykloje, profesinio konsultavimo situacijos bei poreikio vertinimas

Profesinėse mokyklose profesinis konsultavimas turi labai svarbią reikšmę, nes ne visuomet profesinė mokykla būna paskutinis moksleivių pasirinkimas. Todėl aktualu išsiaiškinti pedagogų, dirbančių profesinėse mokyklose, nuomonę, kas yra svarbu vykdant profesinį moksleivių konsultavimą (žr. 16 pav.).

16 pav. Pedagogų nuomonė apie atskirų profesinio konsultavimo veiksmų svarbą (N – 30)

Analizuojant pedagogų atsakymus paaiškėjo, kad labai svarbūs veiksniai yra asmens mokymosi poreikių išsiaiškinimas bei asmenybės pažinimo testų atlikimas. Vadinasi, siekiant konsultuoti moksleivius labai aktualu žinoti, ar moksleivis ruošiasi mokytis toliau pabaigus profesinę mokyklą ir kokia jam profesinė konsultacija reikalinga.

Aiškinantis moksleivių profesinius poreikius reikalinga su jais atlikti asmenybės pažinimo testus. Šie testai yra reikalingi, kad padėti mokiniui suvokti, kokios jo asmeninės savybės yra reikalingos atitinkamai ar pasirinktai profesinei veiklai. Tačiau pažymėtina, kad moksleiviai nelabai supranta šių testų reikalingumą, vadinasi pedagogai dar negebą tinkamai pateikti šitokių testų rezultatų ir naudos.

Kiek mažiau pedagogams, siekiantiems konsultuoti moksleivius dėl profesinio pasirengimo, aktualūs yra moksleivių poreikiai. Tačiau pažymėtina, kad poreikių išsiaiškinimas yra labai svarbus veiksnys renkantis profesiją ir yra reikalingas tam, kad padėti moksleiviui išsiaiškinti jo paties profesinius ar darbinius siekius.

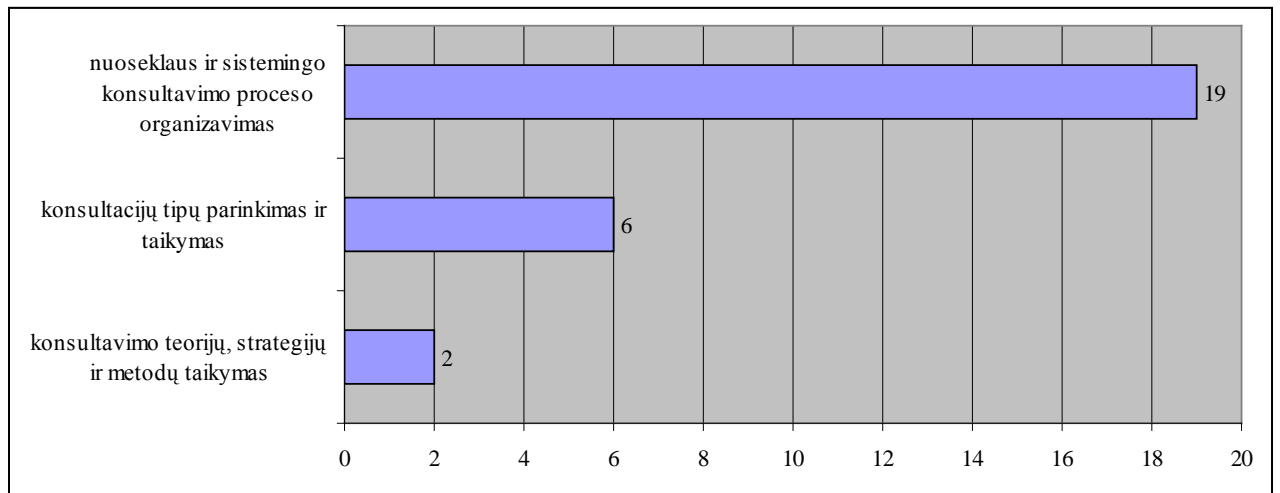
Mažiausiai, pedagogų nuomone, reikalingas informacijos apie reikalingas profesijas rinkimas ir tvarkymas. Tačiau šiuo atsakymu išryškėja pedagogų profesinio konsultavimo žinių stoka. Todėl teigtina, kad profesinio konsultavimo žinių pedagogai neturi tiek, kad galėtų tinkamai organizuoti profesinę konsultavimo mokykloje. Tam įtakos tikriausiai turi tai, kad mokytojai nesilanko mokymuose, kurie yra skirti profesiniam konsultavimui ir tai, kad profesijos konsultantai kol kas nėra ruošiami.

Profesinę konsultavimą organizuoti yra reikalingos atskiros patalpos, kuriose tiek konsultantas tiek konsultuojamas asmuo turi jaustis saugiai ir patogiai, todėl ir kiekvienoje mokykloje turi būti tam skirta vieta. Kaip paaikškėjo iš pedagogų atsakymų, mokykloje, kurioje buvo atliktas tyrimas, tokia vieta yra.

Konsultuojant moksleivius su jais yra betarpiškai bendraujama, todėl pedagogų buvo klausama, kas yra svarbiausia bendraujant su moksleiviais. Iš pedagogų atsakymų išryškėjo du variantai: paties pedagogo žinios apie profesijas ir profesinių konsultantų pasirengimas.

Vadinasi, pedagogai, kurie konsultuoja moksleivius, pirmiausia patys turi būti tinkamai pasirengę ir turėti pakankamai žinių. Bet, kaip matyti iš anksčiau pateiktų duomenų, kaip tik tokių žinių ir trūksta pedagogams, dirbantiems profesinėje mokykloje.

Profesinis konsultavimas, tai procesas, kuris susideda iš kelių dalių. Moksleivių konsultavimui reikalinga parengti planą ir organizuoti įvairią veiklą. Todėl buvo prašoma pedagogų išskirti veiksnius, kurie yra svarbūs organizuojant konsultavimo planavimą ir organizavimą. (žr. 17 pav.).

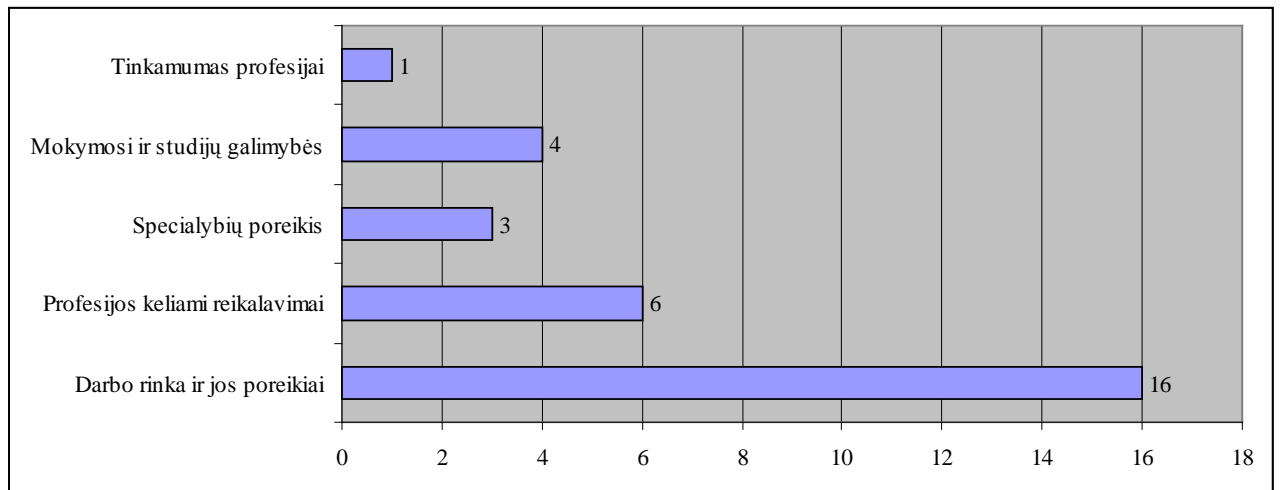
17 pav. **Svarbiausia veikla vykdant profesinio konsultavimo planavimą ir organizavimą** (N -30)

Pagal duomenis, pateikiamus 17 paveiksle, matyti, kad pedagogų nuomone, planuojant ir organizuojant profesinį konsultavimą labai svarbu nuosekliai ir sistemingai planuoti konsultavimo procesą. Tai, kad keli pedagogai nurodė, jog reikalinga parinkti konsultacijų tipus, kurie tiktų moksleiviams bei tai, kad reikalinga taikyti konsultavimo teorijas, strategijas ir metodus tik papildo jų teiginį, kad tai turi būti sisteminga ir nuosekli veikla. Todėl galima tik patvirtinti teiginį, kad profesinį konsultavimą reikalinga vykdyti nuolat, juo labiau tai aktualu įvertinant moksleivių anketinės apklausos duomenis, kuomet jų teigimu, tokia veikla nėra ypatingai reikalinga. Todėl galima daryti prielaidą, kad profesinio konsultavimo veikla mokykloje dar nėra vykdoma planingai ir kryptingai.

Aiškinantis pedagogų nuomonę dėl veiklos ir priemonių reikalingumo moksleivių konsultavimo veikloje, išryškėjo du atsakymų variantai: darbo ir karjeros galimybes įgijus kvalifikaciją ir įsidarbinimo galimybių aptarimas. Tačiau antram minėtam teiginiui pritarė tik vienas pedagogas.

Taigi teigtina, kad pagrindinė konsultanto veikla ir užduotis yra perteikti moksleiviui žinias apie jo pasirinktos profesijos galimybes darbo rinkoje: kiek tokių specialistų reikia, ar tokių specialistų yra registruotų darbo biržoje, koks tokių specialistų poreikis viename ar kitame regione. Todėl galima daryti išvadą, kad konsultuojant moksleivius darbo ir profesiniais klausimais labai svarbu atrinkti informaciją.

Informacijos, kuri, pedagogų požiūriu yra reikalinga moksleiviams, apžvalga pateikiama 18 paveiksle.

18 pav. **Pedagogų požiūris į informacijos reikalingumą moksleiviams** (N – 30)

Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 18 paveiksle, moksleiviams, besimokantiems profesinėje mokykloje, aktuali informacija apie darbo rinką ir jos poreikius. Todėl tai dar kartą patvirtina pedagogų nuomonę, kad moksleiviui, kuris jau mokosi specialybės, labai svarbu išaiškinti, kiek jo pasirinkta specialybė turi paklausą darbo rinkoje, kiek yra galimybių įsidarbinti ar tikslinga toliau siekti mokslo.

Nedidelis skaičius respondentų nurodė, kad moksleiviams reikalinga išaiškinti profesijos keliamus reikalavimus žmogui. Tai yra labai svarbu todėl, kad moksleiviai pasirinkę profesiją ne visuomet įsivaizduoja, kaip tikslingai ją realizuoti, juo labiau kad šiuolaikiniame pasaulyje keliami dideli reikalavimai kiekvienai profesijai, dideli reikalavimai asmenybei, žmoniškiesiems resursams.

Nors ir nedidelės dalies pedagogų, bet vis tik buvo pažymėta kaip moksleiviams reikalinga informacija apie mokymosi ir studijų galimybes. Tačiau pagal nedidelį kiekį atsakymų, galima spręsti, kad tik nedidelei daliai profesinės mokyklos moksleivių tokia informacija yra reikšminga.

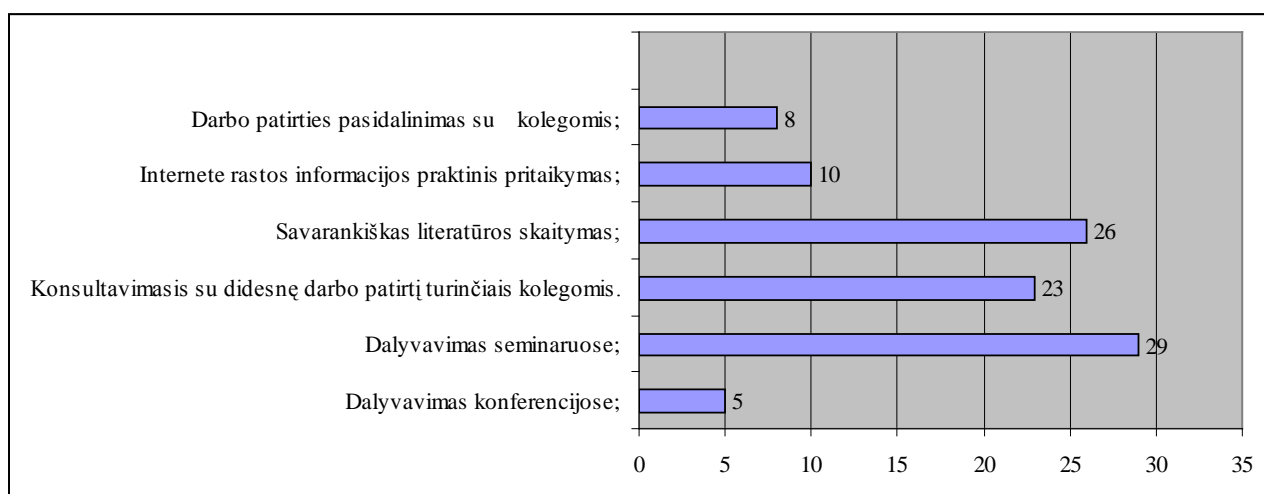
Vieno respondento nurodyta, kad aktualu su mokiniu kalbėti dėl tinkamumo profesijai, tačiau tai galima priskirti ir prie atsakymų dėl reikalavimų keliamų profesijai. Todėl akcentuotina, kad tik vienas pedagogas išsakė tai, kas yra labai svarbu renkantis profesiją.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogai neišskiria ypatingai daug informacijos rūšių, nes daugiausiai konsultacijų informacijos turinį turi sudaryti darbo rinkos poreikių analizė.

Kadangi profesinį konsultavimą mokyklose dažniausiai atlieka patys pedagogai baigę nuotolinio mokymo programą, tai antroji anketos dalis buvo skirta išsiaiškinti pedagogų kaip profesijos konsultantų profesionalumą ir pasirengimą. Tai, kad pedagogai turėtų tobulinti profesinio konsultavimo srityje pritarė 29 pedagogai, todėl teigtina, kad konsultavimo organizavimo mokymas yra reikalingas profesinių mokyklų pedagogams.

Tačiau į klausimą, ar pats respondentas asmeniškai gilinas į profesinio konsultavimo sritį, buvo pateikti du atsakymo variantai: gilinasi (16 respondentų), nesigilina (14 respondentų). Todėl teigtina, kad nors pedagogai ir nurodo būtinybę jiems patiems gilintis į profesinio konsultavimo veiklą, tačiau beveik pusė tokios veiklos neatlieka.

Buvo aiškinamasi, kokiais būdais galima tobulintis profesinio konsultavimo srityje (žr.19 pav.). Šiam klausimui galima buvo pateikti kelis atsakymo variantus, todėl grafike yra pateikiami įvardinti atsakymų variantai.

19 pav. **Pedagogų nurodyti tobulinimosi profesinio konsultavimo srityje būdai (N – 30)**

Analizuojant respondentų atsakymus, nustatyta, kad pagrindinis būdas, kuriuo galima tobulintis profesinio konsultavimo srityje yra dalyvavimas seminaruose. Todėl galima teigti, kad seminaruose pedagogai sužino naujoves ir reikalavimus keliamus profesinio konsultavimo veiklai.

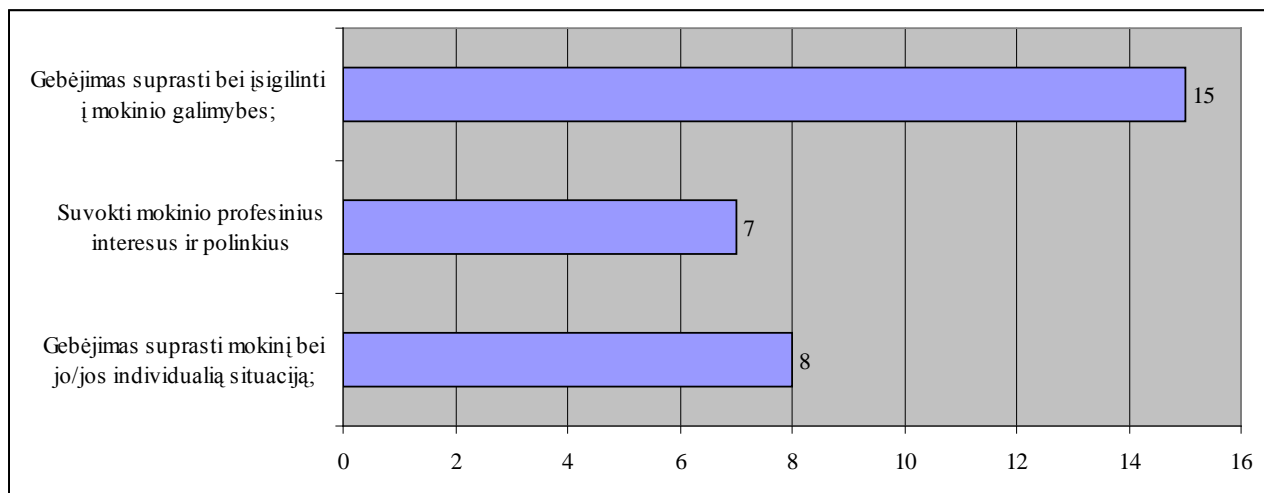
Nemažai atsakymų buvo pateikta ir tam, kad pasirengti profesinio konsultavimo veiklai gali savarankiškai skaitant literatūrą. Taigi teigtina, kad pedagogai geba kelti kvalifikacija patys savarankiškai.

Tobulintis galima ir bendraujant su kolegomis, kurie turi didesnę patirtį profesinio konsultavimo veikloje, todėl manytina, kad pedagogai, grįžę iš profesinio konsultavimo renginių ir seminarų atlieka patirties sklaidą, supažindindami mokyklos pedagogus su sužinotomis naujovėmis.

Kad pedagogai geba savarankiškai pasirengti profesinio konsultavimo veiklai rodo ir toks atsakymas – internete rastos medžiagos savarankiškas pritaikymas. Todėl galima daryti išvadą, kad pedagogai geba pritaikyti sužinotą ir surastą informaciją.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad pedagogai geba pasirengti profesinio konsultavimo veiklai naudodami įvairius būdus. Todėl manytina, kad tokia veikla profesinėje mokykloje vyksta ir profesiniam konsultavimui yra skiriamas nemažas dėmesys.

Pedagogų nuomonė apie tai, kas svarbiausiai reikalinga konsultuojant mokinius pateikiama 20 paveiksle.

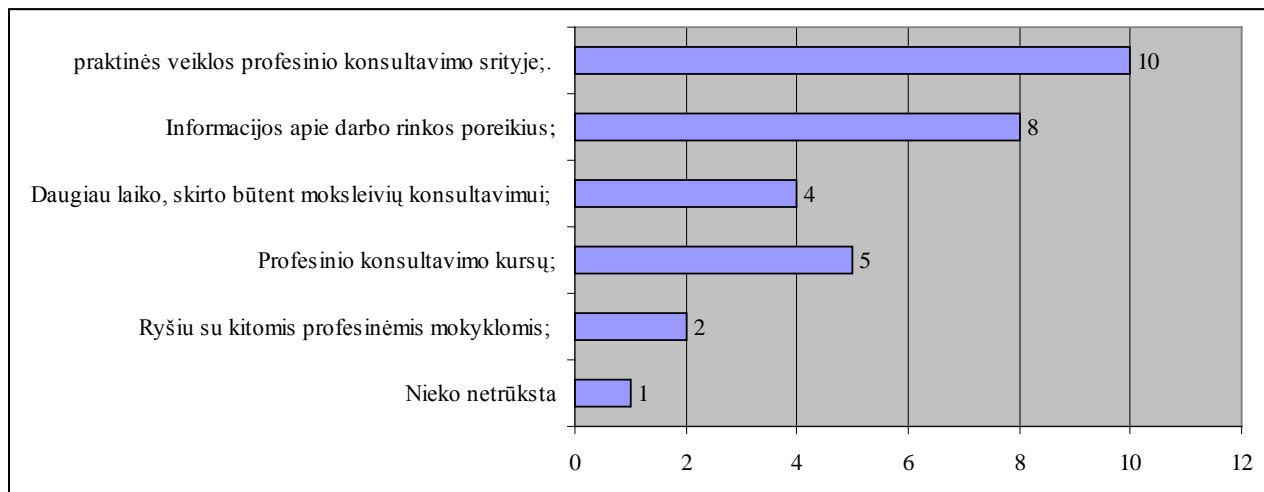

20 pav. Svarbiausi pedagogo gebėjimai konsultuojant mokinius (N – 30)

Pagal duomenis, pateikiamus 20 paveiksle, matyti, kad svarbiausia konsultuojančiam mokinius pedagogui yra gebėjimas suprasti ir išsilinti į moksleivio galimybes. Todėl galima daryti išvadą, kad pradedant profesinį konsultavimą reikalinga žinoti, ko siekia moksleivis: ar jis pasiruošęs dirbti pagal įsigytą profesiją, ar jis rengiasi toliau mokytis, tuomet bus lengviau nustatyti konsultacijos reikalingumą ir tikslingumą bei kryptingai susiplanuoti profesinių konsultacijų grafikus.

Labai svarbu pedagogui suprasti individualią moksleivio situaciją, todėl reikia pažymėti, kad pedagogas, užsiimantis profesinėmis konsultacijomis, turi gerai pažinti mokinį.

Tačiau reikia pastebėti, kad pedagogai nėra specialiai pasiruošę konsultuoti moksleivius, todėl tikslinga išsiaiškinti, ko trūksta pedagogams, kad jie galėtų tinkamai konsultuoti moksleivius profesinio pasirinkimo klausimais (žr. 21 pav.).

21 pav. Pedagogų nurodytos kryptys profesinio konsultavimo srityje (N – 30)

Aiškinantis pedagogų išvardintus poreikius dėl tinkamo profesinio konsultavimo galimybių profesinėje mokykloje, nustatyta, kad labiausiai trūksta pedagogams praktinės veiklos profesinio konsultavimo srityje. Todėl galima teigti, kad profesinis konsultavimas yra dar naujai taikoma veikla profesinėje mokykloje.

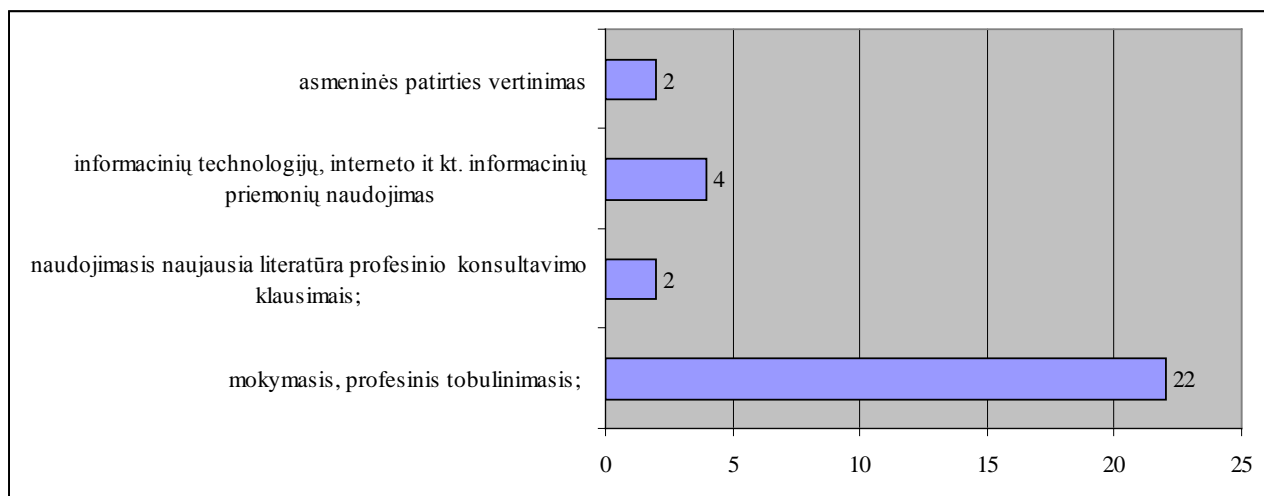
Antroje vietoje pagal pedagogų atsakymus, jaučiamas informacijos apie darbo rinkos poreikius trūkumas. Tai reiktų įvardinti kaip rimtą problemą, nes tokią informaciją labai aktualu pateikti moksleiviams.

Pedagogai pageidautų daugiau aplankyti??? profesiniam konsultavimui skirtus kursus, todėl reikalinga išsiaiškinti tokių kursų galimybę organizuoti juos pačioje mokykloje.

Mažiausiai įvardintas trūkumas – ryšiai su kitomis profesinėmis mokyklomis ir tai, kad nieko netrūksta.

Vadinasi, pedagogai domisi profesinio konsultavimo veikla, jaučia jos poreikį mokykloje, tačiau dar yra trūkumų, kuriuos reikalinga pašalinti siekiant tikslingo profesinio konsultavimo.

Kiekvienoje mokykloje yra savaip organizuojamas profesinis konsultavimas, todėl aktualu išskirti būtent tas sritis, kurias reikalinga tobulinti profesinės mokyklos pedagogų požiūriu. (žr. 22 pav.)

22 pav. **Priemonės reikalingos profesinio konsultavimo tobulinimui mokykloje (N – 30)**

Remiantis duomenimis, pateikiamais 22 paveiksle galima teigti, kad pagrindinės priemonės, reikalingos siekiant profesinio konsultavimo veiklos tobulinimo analizuojamoje mokykloje – tai mokymasis, profesinis tobulinimas. Todėl teigtina, kad šios mokyklos pedagogai tinkamai susiformavę požiūrį į mokymosi bei tobulėjimo visą gyvenimą svarbą.

Pedagogų įvardinta ir gebėjimas naudotis technologijomis teikiamomis galimybės bei naujausia literatūra. Todėl teigtina, kad pedagogai yra pasirengę ugdytis savarankiškai ir vykdyti profesinio konsultavimo nuostatus.

Pedagogų nuomonė dėl profesinio konsultavimo reikalingumo moksleiviams buvo vienareikšmiška – tokia veikla moksleiviams yra reikalinga. Todėl teigtina, kad pedagogai tinkamai vertina profesinio konsultavimo naudingumą ir poreikį.

Dėl konsultavimo profesinėje mokykloje veiklos atlikimo respondentų nuomonės išsiskyrė, nes 18 respondentų teigė, kad tai turėtų vykdyti profesijos konsultantas, kuris turėtų būti tinkamai pasirengęs ir 12 respondentų nurodė, kad kiekvienas pedagogas turėtų gebėti konsultuoti moksleivius profesiniais klausimais. Tačiau teigtina, kad profesinis konsultavimas turėtų būti vykdomas kryptingai ir specialisto, kuris geba tinkamai atlikti profesinį moksleivių konsultavimą.

IŠVADOS

1. Atlikus empirinį pedagogų ir moksleivių tyrimą profesinėje mokykloje, keltos darbe hipotezės pasitvirtino, todėl galima teigti, kad profesinėse mokyklose besimokančių moksleivių dar nepakankama profesinio sąmoningumo situacija. Todėl yra reikalingas labiau kryptingas ir tikslingas profesinio konsultavimo. Profesinių mokyklų pedagogai, nors ir pripažįsta moksleivių profesinio konsultavimo poreikį, tačiau patys dar nėra tinkamai pasirengę atlikti šią veiklą.
2. Už profesinį informavimą ir konsultavimą Lietuvoje atsakingos LR Švietimo ir mokslo ministerija bei LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2003 m. Šios ministerijos patvirtino Lietuvos profesinio orientavimo strategiją, kurios pagrindu ir yra kuriama profesinio informavimo ir konsultavimo sistema Lietuvoje. Ši sistema nėra galutinai susiformavusi Lietuvoje ir šiuo metu profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos yra teikiamos įvairiose institucijose. Profesinės mokyklos yra viena iš profesinį konsultavimą atliekančių institucijų.
3. Atlikus empirinį tyrimą profesinėje mokykloje, paaiškėjo, kad šioje mokykloje vykdoma profesinio konsultavimo veikla. Ji realizuojama paskaitomis, skirtomis profesinei, darbinei veiklai. Mokykloje dirba profesijos konsultantas ir yra sudarytos visos sąlygos teigti profesinio konsultavimo paslaugas.
4. Analizuojant moksleivių atsakymus, nustatyta, kad vienas pagrindinių profesinio konsultavimo veiklių yra pokalbiai su profesijos konsultantu, nes juos moksleiviai įvertina kaip reikalingus.
5. Apklaustų moksleivių požiūriu, psichologiniai testai, kuriais išsiaiškinamas atitikimas pasirinktai profesijai yra reikalingesni, negu testai, kuriais aiškinamasi asmeninių savybių atitikimas kažkokiai profesijai.
6. Analizuojant moksleivių nuostatas dėl tolimesnio mokymosi perspektyvų, buvo nustatyta, kad nedidelė moksleivių dalis tikrai yra pasiryžusi mokytis, tačiau nemaža dalis yra abejojančių dėl mokymosi perspektyvų. Todėl galima daryti išvadą, kad profesinė mokykla ne visuomet yra paskutinė profesijos įsigijimo vieta.
7. Moksleivių nuomone, profesinį konsultavimą turėtų vykdyti profesijos konsultantas ir klasės auklėtojas, tai rodo, kad moksleiviams žmogus, vykdamas profesinį konsultavimą turi būti jiems artimas.
8. Pedagogų nuomonių tyrimas parodė, kad atliekant profesinį konsultavimą yra svarbus asmenybės pažinimo testų atlikimas. Tačiau tik nedidelė dalis respondentų nurodė, kad

svarbus asmens mokymosi poreikių išsiaiškinimas, todėl teigtina, kad ne visi pedagogai suvokia profesinio konsultavimo esmę.

9. Pedagogų nuomone labai svarbu numatyti karjeros galimybes bei įsidarbinimo galimybes. Todėl teigtina, kad profesinis konsultavimas yra skiriamas ne tik tolimesnio mokymosi galimybių aptarimui, bet ir būsimai darbinei veiklai ar jos galimybėmis.
10. Pedagogams, kurie užsiima profesiniu konsultavimu profesinėse mokyklose yra reikalingas papildomas pasirengimas bei didesnė galimybė pritaikyti savo žinias praktikoje.
11. Profesinėje mokykloje, kurioje buvo atliktas tyrimas, yra vykdoma profesinio konsultavimo veikla, tačiau kol kas ji nėra labai palankiai vertinama mokyklos auklėtinių. Tačiau tikėtina, kad tai yra dėl to, jog šioje srityje vyksta įvairūs pokyčiai ir profesiniam orientavimui ir konsultavimui yra skiriamas vis didesnis dėmesys.

LITERATŪRA

1. Anderse J., Weis S. *Ugdytojas centre – kolegiškas konsultavimas. Demokratiškos pedagogikos matai*. Vilnius. Vilniaus kolegija. 2005
2. Adamonienė R. (2003). Savęs vertinimas – asmenybės socializacijos dispozicija. *Pedagogika*, T.66, p.33 – 35
3. Adamonienė R., Daukilas S. Krikščiūnas B. Makninė I., Palujanskienė A. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas
4. Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) svetainė: [Žiūrėta 2010-01-12] prieiga per internetą: <http://www.aikos.smm.lt>
5. Barkauskaitė M. (2007). Profesinio rengimo realijos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 18, p. 106 – 120. Vilnius.
6. Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika (2002). [Žiūrėta 2010-01-03] prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt/puslapis/auditas/dalis1.pdf>
7. Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika. (2006). [Žiūrėta 2010-01-17] prieiga per internetą http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Sv_problema8_Isivertinimo%20praktika%20ir%20nauda.pdf
8. Bukantaitė D., Laužackas R., Targamadžė V. ir kt. (2004). 14 – 19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės. [Žiūrėta 2009 – 12 -17] prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs?Ataskaita_baig.doc
9. Dobryninas A., Poviliūnas A., Tureikytė D., Žilinskienė L. (2004). Visuomenės informuotumas apie švietimą ir švietimo vertinimas. [Žiūrėta 2009-12 -09] prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Ataskaita_apie_svietima.doc
10. Endriulaitienė A., Martišius V. (2007). *Psichologiniai sprendimų priėmimo ypatumai*. Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
11. Europos užimtumo strategijos gairės (2001). [žiūrėta 2010-01-11] prieiga per internetą: <http://www.gap.lt/2>
12. Euroguidance centras [Žiūrėta 2010-01-20] prieiga per internetą: <http://euroguidance.lt>
13. Fullan M. (2001). *The New Meaning OF Educational Change*. London: Routledge Falmer.
14. Iglar T. (2003). *Mokymasis ir konsultavimas*. Kaunas.
15. Indrašienė V. Rimkevičienė V., Gaigalienė M., Railienė A. ir kt.(2006). Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas bei orientavimas. *Tyrimo ataskaita*. Vilnius.
16. Informacija apie stojimus [Žiūrėta 2010-01-19] prieiga per internetą <http://www.stojimai.lt>

17. Informacija apie LR aukštųjų mokyklų studijų programų kokybę . [žiūrėta 2010-01-19] prieiga per internetą: <http://www.kurstudijuoti.lt/index.php?>
18. Gidas į profesijų pasaulį [Žiūrėta 2010-01-12] prieiga per internetą www.profesijupasaulis.lt
19. Jovaiša L. (1981). *Asmenybė ir profesija*. Kaunas: Šviesa
20. Jovaiša L.(1998). Profesinio konsultavimo organizavimas. *Profesinis rengimas: tyrimai ir aktualijos*, 1998, Nr.1 p. 20 - 29
21. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Mintis
22. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius. Gimtasis žodis.
23. Jovaiša L.(2009). Profesinio orientavimo ir konsultavimo psichologija. Vilnius: Agora.
24. Jovaiša T., Orenienė (2003). R. Profesinis konsultavimas žmoniškųjų išteklių plėtros kontekste *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*. 203, Nr. 7
25. Kučinskienė R.(2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla
26. Kučinskienė R. (2003). Asmeninės karjeros valdymo gebėjimai ir jų ugdymo gairės. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. Nr. 7, p. 72 - 82
27. Laužackas R., Stasiūnaitė E., Teresevičienė M.(2005). Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi. Kaunas.
28. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla
29. Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentas. [Žiūrėta 2010-01-19] prieiga per internetą: www.socmin.lt
30. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 63 – 2853
31. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 98 - 2478
32. Lietuvos Respublikos profesinio rengimo įstatymas (1997) *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 98 – 2478, aktuali redakcija 2008
33. Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas (2006). *Valstybės Žinios*, 2006-06-30, Nr. 73
34. LR švietimo ir mokslo ministro LR socialinės apsaugos ministro įsakymas dėl Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo. [Žiūrėta 2009-10-19] prieiga per internetą < // <http://svietimas.pakruojis.mok.lt/pofinfor2006.doc>
35. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 465 „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“ *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 39-1046

36. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl mokinių profesiniam konsultavimui skirtų lėšų naudojimo metodinės rekomendacijos. [Žiūrėta 2009 – 10 -19] prieiga per internetą < // <http://sctelsiai.lt/wp-content/uploads/2008/11/krepseelis.doc>
37. Lietuvos profesinio orientavimo strategijos dokumentas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 56-1955.
38. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl profesinio orientavimo tvarkos. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 39-1046.
39. Lietuvos mokslas ir studijos[žiūrėta 2010-01-19] prieiga per internetą <http://www.mokslas.lt>
40. Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa (2005). [žiūrėta 2010 – 01 -22] prieiga per internetą:
<http://www.google.lt/search?hl=lt&source=hp&q=Lisabonos+strategijos+%C4%AFgyvendinimo+programa%2C+2005&btnG=Google+Paie%C5%A1ka&meta=&aq=f&oq=>
41. Profesinio orientavimo strategija (2003) *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 56 – 1957
42. Profesinio informavimo standartas (2006). [žiūrėta 2010- 01 – 08] prieiga per internetą:
[http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-03-13-ISAK-362\(1\).doc](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2007-03-13-ISAK-362(1).doc)
43. Profesinio mokymo metodikos centras:[Žiūrėta 2010 – 01 – 14] prieiga per internetą:
<http://www.pmmc.lt>
44. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (2005) *Valstybės žinios.*, 2005, Nr. 60-2132.
45. Profesinio informavimo metodika mokytojams. [Žiūrėta 2010 – 01 – 19] prieiga per internetą:
<http://www.aikos.smm.lt/aikos/html/resources/documents/1.pdf>
46. Profesijos konsultantų tobulinimo metodika (2008). [žiūrėta 2010-01-12] prieiga per internetą:
http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesijos_konsultantu_kvalifikacijos_tobulinimo_poreikiu_nu.pdf
47. Profesinis orientavimas bus derinamas su rinkos poreikiais. [Žiūrėta 2010 – 01 – 19] prieiga per internetą: <http://www.tinklas.lt/new/?straipsnis=596>
48. Profesinio rengimo Baltoji knyga (1999). Vilnius. ŠMM
49. Projektas „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“. Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo mokymo programa[Žiūrėta 2009-11-12] prieiga per internetą // http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/pos_rez/Profesines%20karjeros%20planavimo%20gebėjimu%20ugdymo%20mokymo%20programa.pdf
50. Pociūtė B. (1998). Profesijos rinkimosi teoriniai pagrindai. *Profesinės karjeros vadovas*. Vilnius, p. 7 - 29

51. Pukelis K., Pundzienė (2002). Profesinis konsultavimas karjeros projektavimui: paradigmu kaita. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 5, p.96-106
52. Pukelis K. (2002). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas, Tyrimai ir realijos*, Nr. 6, p.62 - 72
53. Pukelis K., Garnienė D. (2003). Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 5, p.28 - 35
54. Pukelis K. (2003). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: Nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, Nr. 6 p. 66 - 76
55. Pukelis K. (2007). Profesinio informavimo mokymosi programa.[Žiūrėta 2009-12-03] prieiga per internetą http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/pos_rez/Profesinio%20informavimo%20moky%20programa_VDU.pdf
56. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
57. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001)[Žiūrėta 2009 – 10 – 10] prieiga per internetą: < http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc>
58. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004) [Žiūrėta 2009-10-14] prieiga per internetą: < <http://www.vdu.lt/ssc/download/Komunikatas.pdf>>
59. Nacionalinis egzaminų centras [Žiūrėta 2010 – 01 -20] prieiga per internetą: <http://www.egzaminai.lt>
60. Reingardienė J., Zdanavičius A. (2003). Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai. *Profesinio rengimo tyrimai*, Nr. 3., p. 98-109
61. Sakalas A. (2001). Personalo vadyba. Kaunas, Kauno technologijos universiteto leidykla.
62. Sokolova A., Stanišauskienė V. Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 2007, Nr. 13, p. 226 – 241
63. Super D. E. (1961). Consistency and Wisdom OFM vocational Preference as Indices OFM Vocational Maturity in the Ninth Grade. // *Journal OFM Educational Psychology* 62, No 1
64. Studijų kokybės vertinimo centras [Žiūrėta 2010-01-12] prieiga per internetą: <http://www.skvc.lt>
65. Šernas V. (1998). *Profesinės veiklos pedagogika*. Vilnius: Presvika.
66. Švietimo valdymo informacinė sistema [žiūrėta 2010-02-01] prieiga per internetą: <http://www.svis.smm.lt>

67. Tarptautinės darbo organizacijos konvencija Nr.142 „Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 30- 738.
68. Tarptautinė metodinė – praktinė konferencija Profesinis informavimas ir konsultavimas šiuolaikinėje mokykloje. Šiauliai. 2006. gruodžio 7 d. [Žiūrėta 2010-01-12] prieiga per internetą: <http://www.jjanonis.su.lt/jjg/tarptautine-metodine-praktine-konferencija-profesinis-informavimas-380-jjg.html>
69. Tarptautinės Darbo (TDO) konvencija Nr. 142 Dėl profesinio orientavimo ir profesinio rengimo ugdant žmogaus išgales“ *Valstybės Žinios*, 1996, Nr. 30- 738.
70. Valackienė A. (200). *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija.
71. Valiulienė J. (2007) Profesinio rengimo kompetencijų perimamumas kaip edukologinė problema. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 13 p. 242 - 249
72. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatų įgyvendinimo programa (2005) [Žiūrėta 2010-02-02] prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/2005-01-24-82.htm
73. Valstybės ilgalaikė raidos strategija. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 113-5029
74. Viskas apie studijas Lietuvoje [Žiūrėta 2010 – 01 – 17] prieiga per internetą: <http://www.studijos.lt>
75. Zabarauskaitė R. (2006). *Profesinio konsultavimo paslaugų plėtros galimybės. Mokslinė konferencija Profesinio konsultavimo sistemos modelio pristatymas*. 2006. gruodžio 14 d. Vilnius.

PRIEDAI

KLAUSIMYNAS PEDAGOGAMS

Gerbiami pedagogai,

Šiaulių universiteto magistrantė Jurgita atlieka tyrimą savo magistro darbui. Šio tyrimo tikslas; išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie profesinio konsultavimo veiklą Jūsų mokykloje. Anketa anoniminė, todėl nereikia rašyti nei vardo nei pavardės. Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X., jei nebus nurodyta kitaip.

1. Jūsų išsilavinimas:

- Aukštasis pedagoginis
- Aukštasis nepedagoginis
- Aukštesnysis
- Vidurinis

2. Jūsų pedagoginio darbo stažas:

- Iki 10 metų;
- 11-20 metų;
- 20-30 metų;
- Daugiau kaip 30 metų.

3. Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- mokytojas;
- vyresnysis mokytojas;
- mokytojas metodininkas,
- mokytojas ekspertas.

4. Kas yra svarbu Jūsų mokykloje vykdant profesinį mokinių konsultavimą?

(pažymėkite vieną svarbiausią teiginį)

- konsultavimo metodų parinkimas ir taikymas
- moksleivių poreikiai
- informacijos apie reikalingas profesijas rinkimas ir tvarkymas
- asmenybės pažinimo tyrimų atlikimas
- asmens mokymosi poreikių išsiaiškinimas
- kita *(rašykite)*.....

5. Ar mokykloje yra profesinio konsultavimo vieta

- Yra
- Nėra
- Rengiama
- Nežinau

6. Kas svarbiausia profesiniame konsultavime, bendraujant su moksleiviais?

(pažymėkite vieną svarbiausią teiginį)

- pasirengimas pokalbiui
- pedagogo žinios apie profesijas
- profesinių konsultantų pasirengimas
- pačių moksleivių profesinė motyvacija
- teigiamos emocinės aplinkos sukūrimas
- pokalbio eigos modeliavimas ir valdymas
- bendravimo trukdžių identifikavimas ir eliminavimas
- konfliktų valdymas
- kita *(rašykite)*.....

7. Kas, Jūsų nuomone, svarbiausia vykdant profesinio konsultavimo planavimą ir organizavimą?

(pažymėkite vieną svarbiausią teiginį)

- moksleivių konsultavimosi poreikių nustatymas
- konsultavimo teorijų, strategijų ir metodų taikymas
- konsultacijų tipų parinkimas ir taikymas
- nuoseklus ir sistemingas konsultavimo proceso organizavimas
- profesinio konsultavimo plano sudarymas
- kita *(rašykite)*.....

8. Kas, Jūsų nuomone, svarbiausia, mokinių profesiniame konsultavime?
(pažymėkite vieną svarbiausią teiginį)

- profesijų ir kvalifikacijų poreikių aiškinimas ir duomenų pateikimas
- įsidarbinimo galimybių aptarimas
- darbo rinkos prognozių analizė;
- moksleivių profesijos pasirinkimo veiksnių motyvų analizė
- profesijų turinio keliami reikalavimai asmenybės savybėms ir kvalifikacijai
- mokymosi galimybės ir mokymosi / studijų programų parinkimas
- perkvalifikavimas ar kvalifikacijos tobulinimo galimybės
- darbo ir karjeros galimybės įgijus kvalifikaciją;
- moksleivių žmoniškųjų resursų, karjeros, kompetencijų plėtotė
- kita (įrašykite).....

9. Kaip manote, kokios informacijos apie profesijas konsultacijų metu reikia mokiniams, besimokantiems profesinėje mokykloje?

(pasirinkite vieną svarbiausią, Jūsų nuomone, atsakymą)

- Darbo rinka ir jos poreikiai
- Profesijos keliami reikalavimai
- Specialybių poreikis
- Mokymosi ir studijų galimybės
- Tinkamumas profesijai

10. Ar manote, kad pedagogai turėtų tobulintis profesinio konsultavimo srityje?

- Taip, būtinai
- Taip, tai yra reikalinga
- Abejoju;
- Galbūt
- Šiek tiek;
- Nereikalinga
- Neturiu nuomonės

11. Ar Jūs asmeniškai gilinatės į moksleivių profesinio konsultavimo sritį?

- Tikrai taip;
- Dažnai;
- Labai retai
- Beveik niekada
- Niekada;
- Kita.....

12. Kaip manote, kokiais būdais galite tobulintis profesinio konsultavimo srityje?

(galimi keli atsakymo variantai)

- Dalyvavimas konferencijose;
- Dalyvavimas seminaruose;
- Dalyvavimas tarptautiniuose projektuose;
- Savarankiškas literatūros skaitymas;
- Internetu rastos informacijos praktinis pritaikymas;
- Darbo patirties pasidalinimas su kolegomis;
- Konsultavimasis su didesnę darbo patirtį turinčiais kolegomis.
- Kita.....

13. Kas svarbiausia pedagogui konsultuojant mokinius profesinio pasirinkimo klausimais?

(pažymėkite vieną svarbiausią teiginį)

- Gebėjimas suprasti mokinį bei jo/jos individualią situaciją;
- Suvokti mokinio profesinius interesus ir polinkius
- Gebėjimas suprasti bei išigilinti į mokinio galimybes;
- Mokinių karjeros kompetencijų lavinimas
- Kita.....

14. Kaip manote, ko trūksta pedagogams, konsultuojant moksleivius profesinio pasirinkimo klausimais?

(galimi keli atsakymo variantai)

- Niekada

- Ryšiu su kitomis profesinėmis mokyklomis;
- Profesinio konsultavimo kursų;
- Daugiau laiko, skirto būtent moksleivių konsultavimui;
- Informacijos apie darbo rinkos poreikius;
- Daugiau psichologinių žinių apie karjeros galimybių plėtotę;
- Trūksta informacijos apie profesinio konsultavimo metodus;
- praktinės veiklos profesinio konsultavimo srityje;.
- kita

15. Tobulinant profesinio konsultavimo paslaugas Jūsų mokykloje reikalinga

(galimi keli atsakymo variantai)

- profesinio konsultavimo plano sudarymas;
- mokymasis, profesinis tobulinimasis;
- naudojimasis naujausia literatūra profesinio konsultavimo klausimais;
- informacinių technologijų, interneto ir kt. informacinių priemonių naudojimas
- profesinio pasirinkimo problemų sprendimas
- asmeninės patirties vertinimas;
- dalyvavimas projektuose, bendradarbiavimo tinkluose, konferencijose, mugėse ir pan.
- kita *(įrašykite)*.....

16. Ar patiems moksleiviams reikalingas profesinis konsultavimas profesinėje mokykloje?

- Taip, būtinai
- Taip, tai yra reikalinga
- Abejoju;
- Galbūt
- Šiek tiek;
- Nereikalinga
- Neturiu nuomonės

17. Kas turėtų atlikti moksleivių profesinį konsultavimą profesinėje mokykloje?

- Profesinio konsultavimo specialistas
- Kiekvienas pedagogas
- Mokyklos socialinis pedagogas
- Mokyklos psichologas
- Klasės auklėtojas
- Kita.....

*Dėkoju už bendradarbiavimą ir nuoširdžius atsakymus.
Karjeros edukologijos magistrantė Jurgita*

KLAUSIMYNAS MOKSLEIVIAMS

Mieli moksleiviai,

Šiaulių universiteto magistrantė Jurgita atlieka tyrimą savo magistro darbui. Šio tyrimo tikslas; išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie profesinio konsultavimo veiklą Jūsų mokykloje. Anketa anoniminė, todėl nereikia rašyti nei vardo nei pavardės. Jums tinkantį atsakymo variantą pažymėkite X., jei nebus nurodyta kitaip.

1. Pateikite duomenis apie save:

- Mergina
 Vaikinas

**Kokia tavo pasirinkta profesija
(įrašyk).....**

2. Kas, tavo manymu, yra profesija?

(pažymėk vieną, tavo sampratą atitinkantį teiginį)

- darbo reikalavimų visuma
 Socialinis ir psichologinis reiškiny
 Paprastai laikoma nuolatinė žmogaus specialybė, veiklos, užsiėmimų rūšis
 visuomenės atvertas kelias darbui, kūrybai
 prasminga funkcija
 Tai atitinkamomis žiniomis, gebėjimais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios materialinio apsirūpinimo prielaidas

3. Kokios priežastys paskatino tave pasirinkti profesinę mokyklą ir mokytis būtent tavo pasirinktos profesijos?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo pasirinkimą arba įrašyk savo variantą)

- Nesisekė mokytis
 Nebenorėjau mokytis bendrojo lavinimo mokykloje
 Šeimos tradicijos
 Patarė pedagogai
 Patinka ši mokykla
 Patinka pasirinkta profesija
 Svajojau nuo vaikystės apie šią profesiją
 Nusprendėm kartu su draugais
 Šeimos materialinės galimybės
 Kita.....

4. Kas tau yra svarbiausia pasirenkant profesiją?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo pasirinkimą arba įrašyk savo variantą)

- Tėvų nuomonė
 Paties moksleivio galimybės
 Draugų įtaka
 Galimybės KIENO?
 Gebėjimai
 Asmeninės savybės
 Pomėgiai
 Pedagogo patarimas
 Kita.....

5. Mokantis profesijos jauti pasitenkinimą?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo pasirinkimą arba įrašyk savo variantą)

- Visuomet jaučiu;
- Dažnai jaučiu;
- Kartais patinka;
- Nejaučiu, mokausi ir tiek
- Visai nepatinka mano profesija
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

6. Ar tavo pasirinkta profesija labai reikalinga darbo rinkoje?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę arba įrašyk savo variantą)

- Taip labai reikalinga
- Manau, kad reikalinga
- Abejoju
- Nelabai reikalinga
- Visai nereikalinga
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

7. Ar esi įsitikinęs, kad pabaigęs mokyklą, greitai rasi darbą pagal pasirinktą profesiją?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę arba įrašyk savo variantą)

- Visai įsitikinęs
- Manau, kad taip;
- Abejoju;
- Neįsitikinęs
- Negalvoju apie tai
- Kita.....

8. Ar tai galutinis tavo profesinis pasirinkimas?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę arba įrašyk savo variantą)

- Taip galutinis
- Dar žadu mokytis
- Esu tvirtai nusprendęs mokytis
- Nežinau
- Kita.....

9. Įvertinkite profesinio konsultavimo galimybes Jūsų mokykloje:

(įvertink kiekvieną teiginį)

TEIGINYS	TAIP	NE
Ar jūsų mokykloje yra pedagoginė psichologinė tarnyba		
Ar jūsų mokykloje dirba profesijos konsultantas		
Ar su klasės vadovu kalbate apie profesijos galimybes		
Ar su pedagogais kalbate apie profesijos galimybes		
Ar vyksta paskaitos, skirtos profesijai, darbinei veiklai		
Ar vyksta susitikimai su Darbo biržos darbuotojais.		
Ar vyksta renginiai, skirti profesiniam pasirinkimui		
Ar atliekate asmens atitikimo profesijai testus		
Ar atliekate savo asmeninių gebėjimo įvertinimo testus		

10. Ar tau reikalingi pokalbiai su profesijos konsultantu profesiniam pasirengimui?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę)

- Labai reikalingi
- Reikalingi
- Abejoju
- Nereikalingi
- Neturiu nuomonės
- Visai nereikalingi

11. Kaip manai, ar tau reikalingi testai, padedantys išsiaiškinti atitikimą pasirinktai profesijai?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę)

- Labai reikalingi
- Reikalingi
- Abejoju
- Nereikalingi
- Neturiu nuomonės
- Visai nereikalingi

12. Kaip manai, ar tau reikalingi psichologiniai testai, padedantys išsiaiškinti asmenines savybes ir gebėjimus atitinkančius profesinei veiklai?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę)

- Labai reikalingi
- Reikalingi
- Abejoju
- Nereikalingi
- Visai nereikalingi
- Neturiu nuomonės

13. Ar reikalingi susitikimai su profesinio rengimo konsultantais, psichologais tinkamam profesiniam pasirengimui?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę)

- Labai reikalingi
- Reikalingi
- Abejoju
- Nereikalingi
- Visai nereikalingi
- Neturiu nuomonės

14. Kaip manai, kas turėtų vykdyti moksleivių profesinį konsultavimą?

(pasirink vieną atsakymą, atitinkantį tavo nuomonę arba įrašyk savo atsakymo variantą)

- Klasės auklėtojas
- Visi pedagogai
- Profesijos konsultantas
- Mokyklos psichologas
- Mokyklos socialinis darbuotojas
- Kita.....

Ačiū už nuoširdžius atsakymus